

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Bc. Gabriela Pátková

V. ročník

UVV, UVZ

**Interpretace a zpřístupňování
uměleckohistorických památek v Olomouci**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne

.....

Poděkování

Děkuji vedoucí mé diplomové práce doc. PhDr. Haně Myslivečkové, CSc. za odborné vedení, vstřícný přístup a cenné rady při zpracování diplomové práce.

Anotace

Cílem diplomové práce, která je zaměřena na interpretaci a zpřístupňování umělecko-historických památek v Olomouci, je oživit vyučovací hodiny výtvarné výchovy a probudit u žáků zájem o kulturní dědictví pomocí zážitku z návštěvy olomouckých památek.

Teoretická část je zaměřena na památky města Olomouce, jejich historii, popis a zajímavosti. Památky jsou rozděleny podle uměleckých slohů. Součástí teoretické části je také péče a ochrana národního kulturního dědictví a historický vývoj umění v Olomouci.

Praktická část obsahuje informace k realizaci památkové edukace pro žáky druhého stupně základních škol a pracovní listy.

Součástí práce jsou fotografie a dokumentace památek.

Klíčová slova

Olomouc, památka, zpřístupnění památek, prohlídka, umění, architektura, palác, kostel, kaple, výtvarná výchova, didaktika, pracovní listy

Abstract

The aim of the diploma thesis, which is focused on the interpretation and access to historical monuments in Olomouc, is to revive art lessons and arouse students' interest in cultural heritage through the experience of visiting Olomouc monuments.

The theoretical part is focused on the monuments of the city of Olomouc, their history, description and attractions. The monuments are divided according to artistic styles. The theoretical part also includes the care and protection of the national cultural heritage and the historical development of art in Olomouc.

The practical part contains information on the implementation of monument education and worksheets for lower-secondary pupils.

The work includes photographs and documentation of monuments.

Key words

Olomouc, monument, access to monuments, sightseeing, art, architecture, palace, church, chapel, art education, didactics, worksheets

Obsah

Úvod	8
Informace o základní literatuře k tématu	11
I. TEORETICKÁ ČÁST	12
1. Ochrana národního kulturního dědictví	13
1.1 Proměny péče o kulturní dědictví ve 21. století	17
2. Historický vývoj umění v Olomouci	18
2.1 Románské umění	21
2.1.1 Biskupský palác	22
2.2 Gotické umění	26
2.2.1 Kostel sv. Mořice	27
2.2.2 Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie	31
2.3 Renesanční umění	34
2.3.1 Edelmannův palác	35
2.3.2 Edelmannova kaple	38
2.3.3 Hauenschildův palác	40
2.3.4 Kaple sv. Stanislava	43
2.3.5 Petrášův palác - arkády	45
2.4 Barokní umění	47
2.4.1 Klášterní Hradisko	48
2.4.2 Kostel sv. Michala	52
3. Přílohy – fotografie a dokumentace památek	56
II. PRAKTICKÁ ČÁST	71
1. Památková edukace pro žáky 2. stupně ZŠ	72
1.2 Cíle	74
1.3 Cílová skupina	75

1.4	Časový plán	76
1.5	Metody a prostředky.....	78
1.6	Organizace.....	79
1.7	Didaktické pomůcky.....	80
1.8	Ověření naplnění stanovených cílů, vyhodnocení.....	81
2.	Pracovní listy pro žáky 2. stupně ZŠ	82
	Závěr	83
	Anotace	85
	Seznam použitých zdrojů.....	87
	Literatura:	87
	Internetové zdroje:	91
	Seznam obrázků.....	92
	Seznam příloh	94
	Příloha č. 1 Pracovní listy – Románské umění v Olomouci	95
	Příloha č. 2 Pracovní listy – Gotické umění v Olomouci	100
	Příloha č. 3 Pracovní listy – Renesanční umění v Olomouci	105
	Příloha č. 4 Pracovní listy – Barokní umění v Olomouci	110

Úvod

Diplomová práce, jak napovídá téma, je zaměřena na zpřístupňování a interpretaci uměleckohistorických památek v Olomouci. Město Olomouc jsem si vybrala proto, protože jsem zde žila pět let a jakožto studentka výtvarné výchovy jsem si zamilovala nejen toto historické město jako takové, ale především památky, které město Olomouc nabízí.

Téma diplomové práce jsem si zvolila jednak proto, že jsem se chtěla sama blíže seznámit s olomouckými památkami, o kterých budu pravděpodobně jakožto budoucí učitelka výtvarné výchovy vyučovat, ale také proto, že bych chtěla, aby nejen žáci žijící v Olomouci, ale i ostatní znali více informací o olomouckých památkách. A jak jinak projevit u žáků zájem o kulturně historické dědictví než přímým kontaktem s památkou v rámci exkurze. Z toho důvodu jsem zvolila a navrhla jako součást diplomové práce památkovou edukaci pro žáky druhého stupně základní školy, která je stěžejní částí mé diplomové práce.

Hlavním cílem mé diplomové práce je vytvořit edukační program ve formě exkurze pro obohacení výuky výtvarné výchovy žákům druhého stupně základních škol. Díky exkurzi za památkami bych chtěla u žáků probudit celkový zájem o umění, blíže seznámit s památkami Olomouce a ukázat jim znaky daných slohů na konkrétních památkách. Dále bych chtěla, aby si žáci uvědomovali význam památek, věděli, k čemu kdysi památky sloužily a jaká je jejich náboženská funkce. Také bych chtěla, aby žáci měli pojetí o kulturním dědictví, které nás obklopuje a které je potřeba chránit pro budoucí generace, a proto jsem do mé diplomové práce vložila také odstavec o národním kulturním dědictví a památkové péči jako takové.

Diplomová práce obsahuje teoretické poznatky o daných památkách a slozích, které bych chtěla žákům v rámci hodin výtvarné výchovy předat. Díky přímému kontaktu s památkami a následné diskuzi o nich se žáci mají dozvědět více informací o slozích a konkrétních památkách.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části, z níž první část je teoretická, která je zaměřena na vybrané olomoucké památky různých uměleckých směrů, z období románského, gotického, renesančního a barokního. Tyto čtyři slohy jsem si vybrala,

Jelikož jsou mi nejbližší a lze je vidět, i když ne vždy v původní podobě, na olomouckých památkách. Jelikož se v 19. století pracuje se slohy historizujícími a pseudoslohy, kterým jsem se chtěla vyhnout, rozhodla jsem se v mé diplomové práci vybrat takové architektonické památky, na kterých lze sloh románský, gotický, renesanční a barokní pozorovat. V diplomové práci jsem se zaměřila na architekturu a architektonické prvky daných památek, jelikož člověk vnímá zevnějšek stavby jako první, a tak bych chtěla, aby si i žáci začali více všimnout památek okolo sebe. Mým cílem je ukázat žákům na konkrétních památkách znaky architektury, přiřadit k nim daný sloh a naučit je více si všimnout okolí. Chtěla bych, aby žáci uměli pojmenovávat prvky a znaky staveb při pohlednutí na památku.

Teoretická část obsahuje informace a zajímavosti o památkách, které poslouží jako podklad pro výuku a které bych chtěla předat žákům v hodinách výtvarné výchovy. Tyto informace si pak žáci osvěží při prohlídce památek. Dále jsem se v teoretické části zaměřila na celkový historický vývoj umění v Olomouci, ve kterém zmiňuji i další zajímavé olomoucké památky, ty však jen ve zkratce. Součástí teoretické části je také odstavec o ochraně národního kulturního dědictví a proměny péče o kulturní dědictví ve 21. století.

Druhá, praktická část nabízí návrh na památkovou edukaci ve formě exkurze, během níž mají žáci navštívit deset olomouckých památek čtyř uměleckých slohů. Konkrétně se bude jednat o románský biskupský palác, gotický kostel sv. Mořice a kostel Neposkvrněného početí Panny Marie, renesanční Edelmannův palác, Edelmannovu hrobku, Haunschildův palác, kapli sv. Stanislava a arkády na nádvoří Petrášova paláce a nakonec barokní Klášterní Hradisko a kostel sv. Michala. Součástí praktické části bude také didaktický materiál v podobě pracovních listů pro žáky 2. stupně základních škol. Cílem památkové edukace je prohloubit, rozvinout a ukotvit u žáků znalosti o památkách, slozích a architektonických znacích daných slohů. Žáci během vyplňování pracovních listů mají rozvíjet a prohlubovat nejen své znalosti, ale také fantazii a tvořivost. V praktické části dále zmiňuji informace o práci s pracovními listy, postup při realizaci výuky, cíle památkové edukace, časový plán, metody a prostředky, organizaci památkové edukace a její následné vyhodnocení. V praktické části jsou zakomponovány metody slovní (monologické, dialogické), názorně demonstrační (pozorování památek) i praktické (práce s textem a vyplnění pracovních listů).

Přesto, že jsou pracovní listy určeny pro výtvarnou výchovu, lze u nich nalézt i jiné mezioborové souvislosti. Nejen, že žáci získají znalosti z výtvarné výchovy, ale mohou také rozvíjet znalosti např. z dějepisu, zeměpisu, ale také si procvičit pravopis českého jazyka při vyplňování pracovních listů.

Památky, které jsem si zvolila pro mou diplomovou práci jsem navštívila, blíže se s nimi seznámila a našla si o nich příslušnou literaturu a zdroje, ze kterých jsem při psaní diplomové práce čerpala. Inspirovala mne především praxe na základní škole, kde jsem měla možnost pozorovat a také vést hodiny výtvarné výchovy. Velkou inspirací při psaní praktické části mi byla metodická příručka s názvem *Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví*¹ od Františka Parkana a *Památky nás baví*², ve které je uvedena metodika tvorby, realizace a hodnocení kvality edukačních programů v oblasti péče o kulturní dědictví pro žáky 2. stupně základních škol, kterou zprostředkoval Národní památkový ústav. V teoretické části jsem čerpala převážně z odborné literatury, která byla zaměřena především na konkrétní památky. U každé památky jsem se zaměřila na historii objektu, základní dataci, popis památky z exteriéru a interiéru i různé zajímavosti, které by žáky blíže seznámily s památkami a byly pro ně zajímavé. Inspirací mi byly také různé diplomové práce zaměřené na podobné téma, jako jsem si zvolila já. Přínosem mi byla diplomová práce na téma *Zpřístupnění kulturně historických památek Velké Bíteše a okolí*, kterou v roce 2017 napsala Bc. Eva Ulmanová na katedře výtvarné výchovy v Olomouci.

Při psaní diplomové práce jsem použila citační normu ISO 690 a využívala průběžných poznámek pod čarou jak pro vložení citací, tak i pro vkládání poznámek. Součástí diplomové práce jsou také fotografie a dokumentace památek. Závěr diplomové práce tvoří soubor pracovních listů.

¹ PARKAN, František. *Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví: metodická příručka*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, katedra dějin a didaktiky dějepisu, 2008, 168 s. ISBN 978-80-7290-287-3.

² HAVLŮJOVÁ, Hana, Kateřina CHARVÁTOVÁ a Martina INDROVÁ. *Památky nás baví*. Vydání první. Praha: Národní památkový ústav, 2015, 219 s. ISBN 978-80-905631-7-9.

Informace o základní literatuře k tématu

Při psaní teoretické části mé diplomové práce jsem čerpala především z knih zaměřených na konkrétní památky, jako je např. kniha od autora Karla Biňovce *Petrášův palác na Horním náměstí v Olomouci*, která je zaměřená na dějiny Petrášova paláce, stavebně-historický průzkum a další. U mnoha objektů jsem čerpala z knihy od Slavomíry Kašpárkové s názvem *Olomoucké podzemí: měšťanské domy a paláce, církevní budovy a vojenské objekty*. Mnoho informací o památkách mi poskytla také kniha s názvem *Od gotiky k renesanci* od Paula Arnolda, Ivo Hlobila a Marka Perůtky, a také kniha s názvem *Olomouc* od Ivo Hlobila, Pavla Michny, Milana Tognera a Prokopa Paula.

Při čtení knih jsem zjistila, že dějinám Olomouce se věnují především autoři jako jsou Pavel Michna, Leoš Mlčák, Marek Perůtka, Ivo Hlobil a další.

U charakteristiky konkrétních slohů jsem vycházela z knihy Jaroslava Herouta *Staletí kolem nás: přehled stavebních slohů*. Inspirací mi byla také kniha od Viléma Pátka *Olomouc: průvodce po historických památkách města*, která mne poskytla shrnutí a charakteristiku dané památky, a tak mi pomohla se blíže s památkou seznámit. Jelikož v diplomové práci zmiňuji i péči a ochranu kulturních památek, je třeba uvést i publikaci od Martina Horáčka *Úvod do památkové péče*, ze které jsem taktéž vycházela.

V praktické části mi byla inspirací především metodická příručka s názvem *Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví*, jejímž autorem je František Parkan a metodika *Památky nás baví 2*, ve které je uveden postup tvorby, realizace a hodnocení kvality edukačních programů v oblasti péče o kulturní dědictví pro žáky 2. stupně základních škol, jejímž zprostředkovatelem je Národní památkový ústav.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Ochrana národního kulturního dědictví

Kulturní dědictví patří k nejcennějšímu dochovanému majetku každého národa a představuje zásobárnu uměleckých a historických hodnot obohacující naše prostředí. Součástí kulturního dědictví jsou národní kulturní památky, mezi které patří výtvarná a architektonická díla, která se díky své úrovni zpracování a významem stala milníky v dějinách naší kultury.³ Kulturní dědictví, zahrnující vedle kulturních památek také umění a kulturu, obecně zvyšuje kvalitu života a je nedílnou součástí trvale udržitelného rozvoje a podmínek stability společnosti. Umění nejen že vytváří společnost, interpretuje poznání, utváří životní styly, plní identifikační funkce, ale také je zdrojem zábavy a předmětem aktivit volného času, zlepšuje duševní a fyzické zdraví občanů a celkové společenské prostředí naší země.⁴

Prostřednictvím kulturního dědictví se z generace na generaci přenášejí materiální i duchovní hodnoty, vytvořené za celou existenci lidstva. Je zdrojem vzdělanosti a kultivovanosti občanů, napomáhá vytvářet jejich sounáležitost s obcemi, regiony i státem a spoluvytváří pozitivní obraz České republiky v zahraničí.⁵ Objekty, které spadají do památkové péče jsou sepsány státní správou do seznamu kulturních památek. Památkové hodnoty jsou definovány různě, přesto však nejdůležitějšími hodnotami jsou hodnota historická a umělecká. Aby si památka udržela svou hodnotu, je potřeba o ni vhodně pečovat, čistit ji, opravovat, renovovat apod.⁶

V minulosti však docházelo k poškozování i významných památek, proto jsou památky, a zvláště pak národní kulturní památky chráněny souborem zákonných opatření a na jejich údržbu jsou věnovány nemalé prostředky. To však nestačí, a proto by si každý člověk měl uvědomit význam těchto památek a chránit je.⁷

³ PALOCH, Vít. Národní kulturní památky. Praha: Olympia, 1981. s. 5

⁴ Ministerstvo kultury ČR. Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007-2013. Praha: MKČR. 2006, str. 3

⁵ Ministerstvo kultury ČR. Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2003 – 2008. Praha: MKČR. 2003, str. 4

⁶ HORÁČEK, Martin. *Úvod do památkové péče*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. s. 11-15

⁷ PALOCH, Vít. Národní kulturní památky. Praha: Olympia, 1981. s. 5

Nejvýznamnější institucí zabývající se ochranou kulturního dědictví je organizace UNESCO⁸. Jedná se o kolektivní ochranu kulturního a přírodního dědictví výjimečné hodnoty z hlediska historického, uměleckého nebo vědeckého, kterou vytváří Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, jež byla přijata v roce 1972 na generální konferenci UNESCO v Paříži.⁹ *Ochrana kulturního dědictví je v současnosti podle řady odborníků jedinečnou možností, jak v globalizované a rychle se měnící společnosti zachovat osobitost konkrétních míst či oblastí.*¹⁰ Od roku 1990 je součástí Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu, zvané UNESCO, i Česká republika.¹¹ V České republice zabezpečují státní památkovou péči Ministerstvo kultury ČR, jím zřízená příspěvková organizace Národní památkový ústav, ale i krajské úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností.¹²

V Národním památkovém ústavu působí odborníci na zámky, chalupy, továrny, ale i křížky u cesty, jejichž úkolem je radit, jak památky udržovat, obnovovat, a přitom neničit. Pomáhají hledat co je na památce nejceněnější. Jednou z hlavních úloh Národního památkového ústavu je vést kvalitní a přehlednou evidenci kulturních památek. Cílem Národního památkového ústavu je shromažďovat a třídit informace o historii památkových objektů, o jejich užívání, přestavbách atd. Díky těmto informacím pak památkáři určují, v čem spočívá hodnota památek a co je na nich nejceněnější. Součástí poznávání památek je tzv. stavebně-historický průzkum. Tento průzkum je velmi efektivní způsob zjišťování o tom, jak se památky vyvíjely či rozšiřovaly.¹³

*Nejviditelnější činností Národního památkového ústavu je posuzování úprav, projektů na přestavbu, plánů a stavebních záměrů – tedy vlastně aktivit, které vedou k proměně měst a obcí, ale i krajiny. Stanoviska a hodnocení, která památkáři vydávají, musejí být zdůvodněná, doložená, propojená s odbornou literaturou a dalšími zdroji, tedy archivními materiály, průzkumy nebo analogickými případy.*¹⁴

⁸ UNESCO = Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu.

⁹ VÁŇA, Václav, FRIČ, Pavel a FRIČOVÁ, Yvonna. Národní kulturní památky a památky České republiky zapsané na seznam světového dědictví UNESCO. Praha: Zlín: 2001. s.6.

¹⁰ ŠTORM, Břetislav. Základy péče o stavební památky. Praha: Národní památkový ústav, 2007. s. 20

¹¹ DVOŘÁČEK, Petr. České památky UNESCO. Praha: Fragment, 2008. s. 5.

¹² Národní památkový ústav. *Národní památkový ústav* [online]. 2003 [cit. 2021-4-12]. Dostupné z: www.npu.cz

¹³ Národní památkový ústav. *Národní památkový ústav* [online]. 2003 [cit. 2021-5-10]. Dostupné z: www.npu.cz

¹⁴ Národní památkový ústav. *Národní památkový ústav* [online]. 2003 [cit. 2021-5-10]. Dostupné z: www.npu.cz

Hlavním cílem památkové ochrany kulturního dědictví je dochování historických urbanistických struktur a zástavby. Ukotvení péče o památky je nezbytnou součástí tohoto oboru nejen v České republice, ale i v Evropě a ve světě. Ochrana kulturního dědictví a památková péče jako taková má u nás dlouholetou tradici.¹⁵

Začátky péče o kulturní dědictví tak, jak je vidíme dnes, spadají do 18. století, kdy byla stanovena obecně závazná pravidla dřívější památkové péče. Posun ve vývoji péče státní moci o kulturní dědictví nastal během vlády Marie Terezie. Mezi nejmodernější památkové instituce své doby patřily Rakouské či Rakousko – uherské památkové instituce. Po druhé světové válce spadly do vlastnictví státu stovky zámeckých a hradních objektů, objektů ve městech a obcích, a tak se péče o hrady, zámky a historická jádra měst stala hlavním úkolem památkové péče. Zákonem byly zřízeny Národní kulturní komise, které přijímaly do své správy nejvýznamnější hrady a zámky jako státní kulturní majetek. Důležitým památkovým počinem bylo rozhodnutí vlády roku 1950 o prohlášení 30 historických jader měst za městské památkové rezervace.¹⁶

Roku 1958 došlo k vypracování zákona o kulturních památkách, který shromažďoval dosavadní zkušenosti a výsledky práce, obsahoval povinnosti o údržbě kulturních památek, zásady ochrany, evidence kulturních památek, konzervace a obnovy i jejich kulturního využití. Zákon o kulturních památkách obsahoval zmocnění k vydání předpisů, kdy k nejdůležitějším patří vyhláška MŠK o evidenci kulturních památek, vyhláška o národních kulturních památkách, o památkových rezervacích, o památkových ochranných pásmech, a další. Zákon o kulturních památkách odpovídal tehdejším potřebám státní památkové péče, od jeho vydání však prošel vývoj státní památkové péče velkými změnami. Od roku 1988 byl přijat nový právní předpis o státní památkové péči, který přinesl některé zásadní změny právní ochrany kulturních památek. Vymezil např. o které objekty se má pečovat jako o kulturní památky, kdy kulturní památky prohlašuje Ministerstvo kultury, zřídil památkovou inspekci jako složku Ministerstva kultury, která dohlíží na dodržování zákona o státní památkové péči a stanovil trest za porušení zákona.

¹⁵ NPÚ - charakteristika poslání a činnosti. [Online] Praha: Národní památkový ústav, 2017. [Citace: 7. 4. 2021.] Dostupné z: <http://previous.npu.cz/pro odborniky/narodni-pamatkovy-ustav/>.

¹⁶ Památková péče v ČR. *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pamatkova-pece-v-cr-244.html>

Později byl Zákon o státní památkové péči kvůli změnám právního prostředí v České republice mnohokrát novelizován a v letech 2007 a 2008 rozšířen.¹⁷

Velká část informací o národním kulturním dědictví a péči o památky (viz. poznámky) je dostupná jak v tištěné podobě¹⁸, tak i na internetu¹⁹, kde se lze dočíst více.

¹⁷ Památková péče v ČR. *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pamatkova-pece-v-cr-244.html>

¹⁸ DVOŘÁČEK, Petr. *České památky UNESCO*. Praha, 2008. ISBN 978-80-253-0754-0.

HORÁČEK, Martin. *Úvod do památkové péče*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. Monografie. ISBN 978-80-244-4621-9.

PALOCH, Vít. *Národní kulturní památky*. Praha: Olympia, 1981.

RICHTER, Václav, 1993. *Památka a péče*. Praha: Státní ústav památkové péče, 129 s. ISBN 80-85787-61-X.

ŠTORM, Břetislav. 2007. *Základy péče o stavební památky*. Praha: Národní památkový ústav, 190 s. ISBN 978-80-87104-13-2.

VÁŇA, Václav, FRÍČ, Pavel a FRÍČOVÁ, Yvonna. *Národní kulturní památky a památky České republiky zapsané na seznam světového dědictví UNESCO*. Praha: Zlín: Titanic, 2001. ISBN 80-86062-05-8.

¹⁹ Památková péče v ČR. *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pamatkova-pece-v-cr-244.html>

Ministerstvo kultury ČR. *Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2003 – 2008*. Praha: MKČR. 2003.

NPÚ - charakteristika poslání a činnosti. [Online] Praha: Národní památkový ústav, 2017. [Citace: 7. 4. 2021.] Dostupné z: <http://previous.npu.cz/proodborniky/narodni-pamatkovy-ustav/>.

Národní památkový ústav. *Národní památkový ústav* [online]. 2003 [cit. 2021-5-10]. Dostupné z: www.npu.cz

1.1 Proměny péče o kulturní dědictví ve 21. století

Teprve před několika lety byly upřesněny požadavky na návrh přesného obsahu o prohlášení památky za kulturní památku. Nejdůležitější je však zamyslet se nad smyslem prohlašování nových kulturních památek v souladu s ochranou památek stávajících, které je v současné společenské situaci obtížné chránit. Návrh na prohlášení bývá často podán v době, kdy je památka těsně před koncem, a ne vždy se jí podaří zachránit, ale i přesto je důležité ocenit hodnoty památek, mít jejich dokumentaci a v nejlepším případě je zachránit pro budoucí generace.²⁰

Zákon o ochraně památkového fondu chápe přípravu obnovy památek jako proces, který začíná formulováním vstupních podmínek, pokračuje přes konzultace a schvalování přípravné a projektové dokumentace, a zahrnuje i spolupráci při realizaci. Památková péče zahrnuje několik pracovních postupů, které jsou výsledkem vědecko-výzkumné činnosti a podmínkou pro získání dotací na obnovu. Národní památkový ústav vytvořil koncepci rozvoje na léta 2019-2023, která zahrnuje 12 oblastí výzkumu.²¹

Cílem památkové obnovy je vědecká rekonstrukce historické podoby. Rekonstrukce musí vycházet z poznání, tzn. že před obnovou je třeba provést stavebně-historický průzkum. Cílem průzkumu je nejen poznání stavebního vývoje, ale také hodnotové vyhodnocení. Stavební obnova je nepochybně jedno z nejvýznamnějších témat památkové péče. Od 80. let se v souvislosti s památkovou péčí mnohé změnilo. Architektura 19. a 20. století byla hodnotově doceněna, ačkoli při stavebních obnovách docházelo ke zničení velkých částí dokladů starší doby, převážně omítek a povrchových úprav. Také industriální dědictví se stalo uznávanou součástí památkového zájmu, na ohrožení kulturní krajiny bylo usilovně nahlíženo, poznání historie staveb se významně prohloubilo a objevily se nové materiály, technologie a požadavky, s nimiž se musela památková péče vypořádat.²²

²⁰ *Sborník Národního památkového ústavu - územního odborného pracoviště v Olomouci*. V Olomouci: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, 2005.s.28-32

²¹ HORÁČEK, Martin, Ludmila HŮRKOVÁ, Vít JESENSKÝ, Alexander MATOUŠEK, Miloš SOLAŘ, Markéta ŠANTRŮČKOVÁ, Jan UHLÍK a Dalibor PRIX. *Teoretické základy památkové péče na prahu 21. století*. Praha: Artefactum, nakladatelství Ústavu dějin umění AV ČR, 2019. s. 83,84,86,88-90

²² HORÁČEK, Martin, Ludmila HŮRKOVÁ, Vít JESENSKÝ, Alexander MATOUŠEK, Miloš SOLAŘ, Markéta ŠANTRŮČKOVÁ, Jan UHLÍK a Dalibor PRIX. *Teoretické základy památkové péče na prahu 21. století*. Praha: Artefactum, nakladatelství Ústavu dějin umění AV ČR, 2019. s. 83,84,86,88-90

2. Historický vývoj umění v Olomouci

V České republice se nenachází mnoho měst s bohatou historií jako je město Olomouc. Toto město s tisíciletou tradicí v sobě ukrývá nejvýznamnější události státoprávního, duchovního, vojenského a společenského vývoje země. Výhodná geografická poloha hrála při zrodu Olomouce nemalou roli, vedly tudy totiž důležité obchodní cesty jak do Čech, tak i do různých koutů Evropy. Tato výhodná poloha však byla jednou z příčin, jež vedly k závažným proměnám města, které se na určitou dobu stalo tereziánskou pevností a zabrzdilo tím rozvoj města především po hospodářské stránce. Začátkem 13. století se stala Olomouc hlavním městem Moravy. Sídlo tu měla druhá nejstarší univerzita v českých zemích. Historické jádro města, které je dnes nejvýznamnějším a nejlépe dochovaným urbanistickým souborem na Moravě, představuje neobyčejné bohatství monumentální architektury, opevnění, měšťanských domů a sousoší. Právě díky tomu byla Olomouc roku 1971 právem prohlášena za památkovou rezervaci.²³

Zaměříme-li se pak na rozvoj města od nejstarších dob po dnešek, můžeme zde vidět velké množství cenných památek, které nám udávají celkovou hodnotu města. Jednou z nejvýznamnějších kulturních památek Olomouce je areál s pozůstatky románského hradu, dále pak gotický kostel sv. Mořice, sousoší sv. Trojice, velké množství renesančních portálů, ale také mnoho zajímavých zákoutí a uliček.²⁴

Také olomoucké barokní kašny považujeme za jedny z nejkrásnějších nejen u nás a nesmíme zapomenout ani na známé olomoucké parky obklopující historické jádro, jež jsou také součástí památkové rezervace. Z celkového počtu památek je dominantou historického jádra radnice s obdélným dvorem a šestipatrovou hranolovou věží nacházející se ve středu horního náměstí. Na témže náměstí stojí také tři paláce, renesanční Edelmannův palác, Salmův palác a Petrašův palác, řada měšťanských domů, trojiční sloup a dvě kašny. Z měšťanských domů to jsou dva renesanční domy a barokní dům U zeleného stromu. Mezi klasicistní památky řadíme divadlo Oldřicha Stibora s empírovým průčelím. Empírovou výzdobou byla zušlechtěna také renesanční bývalá krajinská lékárna s gotickými základy. Trojiční sloup neboli sloup Nejsvětější Trojice

²³ *Olomoucké stavební památky*. Olomouc, 1976, s. 1

²⁴ PÁTEK, Vilém. *Olomouc: průvodce po historických památkách města*. Praha, 1952, s. 7

s 51 sochami a reliéfy představuje velkolepé sochařské dílo moravského baroka. Dalšími barokními památkami jsou Caesarova a Herkulova kašna. Na dolním náměstí se nachází další památkové objekty, a to více jak 30 měšťanských renesančních domů s gotickým jádrem, barokními nebo klasicistními a ojediněle rokokovými prvky jako je např. Haunschildův dům a další. Také v okolních ulicích můžeme spatřit měšťanské domy stejného typu, jenž prošly přestavbami a dochovala se u nich buď výzdoba portálů nebo okenních frontů a kleneb, jako je tomu u domů např. na Žerotínově náměstí, v Purkrabské ulici, v Michalské ulici, třídě 1. máje, v Riegrově ulici a další. Za zmínku stojí i barokní stavba staré univerzity, barokní městský pivovar a bývalý jezuitský konvikt, jenž je nejstarší jezuitskou stavbou v Olomouci z let 1660-1667.

Mezi další cenné objekty řadíme tzv. kanovnícké domy nacházející se kolem arcibiskupského paláce. Na náměstí Republiky dnes můžeme navštívit muzeum s pozdně barokní fasádou, jež dříve bývalo klášterem klarisek. Naproti muzea se tyčí kašna Tritonů. I přesto, že bylo mnoho památek přestavěno a nedochovalo si tak celkovou původní podobu, lze na nich zpozorovat více slohů najednou, jak z období, kdy byly památky postaveny, tak z období pozdějších let. Jednou z nich je dóm sv. Václava s dominantní jižní věží a dvoj věžovým průčelím stojící na původní románské stavbě, která byla ve 13. století přestavěna v raně gotickém stylu. V těsné blízkosti dómu, na severním svahu návrší, se nachází románský biskupský palác, jenž býval sídlem olomouckých knížat. V dříve obytném prvním patře můžeme nyní spatřit sdružená románská okna s bohatě ornamentálně zdobenými archivoltami a hlavicemi sloupů. Ve druhé polovině 14. století vznikla kolem dvora gotická křížová chodba a na severní straně byla v témže století přistavěna gotická kaple sv. Jana Křtitele. V okolí hradeb vznikly v 19. století parky s alejemi navazujícími na opevnění. Po zrušení pevností začaly vznikat v Olomouci sady. Významnou památkou Moravy je pozdně gotický chrám sv. Mořice, jehož prosté křížové klenby připomínají styl starší práce, zatímco síťové a hvězdicové klenby jsou otázkou slohu z pozdního 15. století. Mezi nejvýznamnější památky barokní architektury v Olomouci řadíme kostel sv. Michala.

Na jižní straně města zůstalo zachováno středověké opevnění s hradbou a parkánem. Z renesančních hradeb zde zůstaly úseky hradební zdi hlavně v Koželužské ulici. O barokním opevnění tzv. tereziánském svědčí kasematy Vodních kasáren, Terezká brána, Korunní pevnůstka a jiné. V jednotném slohu dodnes zůstala bývalá tereziánská zbrojnice. Přesuneme-li se pak dále od historického jádra města, spatříme zde jednu z nejmohutnějších a nejcennějších moravských barokních památek, Klášterní Hradisko, jehož původ sahá až do 11. století.²⁵

²⁵ *Olomoucké stavební památky*. Olomouc, 1976, s. 1-8

2.1 Románské umění

Umění, které lze v našich zemích spatřit u nejstarších stavebních památek, se nazývá umění románské. Románský sloh se v západní Evropě šířil během celého 11. a 12. století, zatímco v českých zemích, kde vládla dynastie Přemyslovců, se rozšířil převážně po roce 1100. V architektuře se románské umění vyznačuje především hmotností a malou členitostí, proto jsou pro něj typické stavby do šířky, které si žádají silné zdi. Jako stavební materiál se využíval kámen, který se skládal vedle sebe v podobě kvádrů. Zatímco uvnitř staveb bylo zdivo omítnuté, nebo zdobené figurálními a ornamentálními malbami, z vnějšku zůstávají kvádry holé. Typické jsou v prostorách kromě trámových stropů také kupole, konchy a valené klenby. Kvůli stabilitě zdí mají románské stavby malé okenní i dveřní prostory, které se však kvůli osvětlení rozevírají na obě strany. Dveřní prostory jsou navíc ještě doplněné o rozevřené ústupkové portály. Pro románskou architekturu jsou typickými stavbami rotundy, kostely, kláštery a hrady.²⁶ V Olomouci můžeme románské umění pozorovat na románském biskupském paláci.

²⁶ HEROUT, Jaroslav. *Století kolem nás: přehled stavebních slohů*. Vydání páté, přepracované a doplněné. Praha: Paseka, 2002, str. 23,26,27

2.1.1 Biskupský palác

Obrázek 1-Budovy hradního komplexu

Románský biskupský palác patří mezi nejvýznamnější vrcholně románské obytné stavby Evropy. Palác bývá často nazýván Přemyslovským palácem, a to díky domněnce, že se jednalo o sídlo olomouckých údělných knížat z rodu Přemyslovců. Dnes je však známo, že tzv. Přemyslovský palác byl ve skutečnosti sídlem olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka, politika, reformátora a milovníka umění, jenž je mimo jiné považován za syna kronikáře Kosmy.²⁷

V díle kronikáře Kosmy se setkáváme s datem 1055, které se zapsalo do olomouckých dějin jako první psané datum. V té době měl být vybudován na Václavském návrší předrománský hrad. Známou stavební činností na tomto místě je založení kostela sv. Václava olomouckým knížetem Svatoplukem těsně před rokem 1107. Nejpozději roku 1063, kdy bylo při kostele sv. Petra obnoveno biskupství, si pravděpodobně v novém hradě na Václavském návrší zřídil kníže Svatopluk soukromý kostel.²⁸ Biskupství bylo podřízeno mohučskému arcibiskupovi, zatímco na organizaci církve se podílela spíše moravská údělná knížata, kterým v té době spadal veškerý církevní majetek. Změna však nastala uvedením na trůn biskupa Jindřicha Zdíka, nejvýznamnější osobnosti moravských

²⁷ Románský biskupský palác. *Muzeum umění Olomouc* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2021-5-24]. Dostupné z: <https://www.muo.cz/romansky-biskupsky-palac--653/>

²⁸ HLOBIL, Ivo, Pavel MICHNA, Milan TOGNER a Prokop PAUL. *Olomouc*. Praha: Odeon, 1984, s.16,18

dějin 12. století. Ten přenesl biskupské sídlo od sv. Petra k nově vybudované olomoucké katedrále sv. Václava.²⁹

Biskupův palác měl jednoduchý obdélníkový půdorys a k němu byl přistaven kapitulní dům. Přízemí paláce mělo úzká štěrbinová okna, v patře byla okna dělena sloupky, kdežto zeď kapitulního domu mělo okno kruhové. Tři štěrbinová okénka v rovině zešíklená a vsazená do tlusté zdi sloužila k prosvětlení chodbičky se schodištěm, jež vedlo z kapitulního domu do chórového prostoru v kostele. Dalším pozůstatkem byl kamenný portál s lomeným obloukem a polovina kamenné mísy vezděné v patře do palácové zdi nedaleko románského okna. Z doby, kdy byla místo reprezentačního paláce katedrální škola vychovávající budoucí kněží, zde byly nalezeny do okenních parapetů oken sálu vyryté téměř stovky písmen latinské abecedy, slova včetně různých jmen a také různé figurky zvířat, převážně pak koní. Z románského období se zachoval také prstenec hradební zdi kolem celého návrší dómu a kulatá věž z kvádríkového zdiva. Z 12. století pochází především jádro katedrály sv. Václava, jenž dnes stojí na místě románské baziliky. Ve druhé polovině 14. století prošel palác stavebními úpravami.³⁰

V době regotizace byla v koutě rajskeho dvora, jenž se nachází ve středu paláce, postavena válcová věžice se schodištěm vedoucím k románským oknům. Na západní stěně do původního kvádríkového zdiva byl vybudován pseudorománský portálek zdoben podobně jako záklenky románských oken palmetovým ornamentem. Tyto kroky sice zajistily přístup do původního prostoru ambitu, ale prakticky nijak nepřispěly ke zpopularizování románské architektury paláce, jelikož stísněný prostor s nízkou střechou neumožnil početnější návštěvnost. Proto byla románská okna po delší dobu známá pouze z vyobrazení a muzejních exponátů. Torzo paláce vyžadovalo průzkum pro rozšíření základny kvůli hlubšímu vědeckému zpracování. Než se však paláci začala věnovat zasloužená pozornost, uběhlo několik let. Až v roce 1867, kdy arcibiskupský

²⁹ PERŮTKA, Marek a Gabriela ELBELOVÁ. Arcidiecézní muzeum Olomouc: průvodce. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2006, s. 14.

³⁰ DOHNAL, Vít. *Olomoucký hrad v raném středověku: 10. až první polovina 13. století*. 2001. s.23, 122-126, 166-169

inženýr Karl Biefel náhodně objevil na půdě fragmenty několika románských oken, se začalo mluvílo o využití svatováclavského pahorku v Olomouci pro účel muzea.³¹

V roce 1961 padl návrh o zařazení románského paláce mezi národní kulturní památky, avšak informace o něm byly příliš všeobecné a nejasné. Jednou z nejasností byla samotná funkce románského paláce a jeho původní vlastnické poměry. Zásadní stavební a restaurátorské práce začaly v roce 1962, kdy byla památka prohlášena za národní kulturní památku s názvem Přemyslovský palác. V té době probíhaly přípravy k jeho průzkumu, rekonstrukci a následnému zpřístupnění, kterým se po celá 60. léta věnoval architekt Jan Sokol.³²

Již roku 1963 byla vypracována studie o zpřístupnění románského paláce, s níž souviselo zdůraznění románské architektury a její sochařské výzdoby. Investiční úkol na zpřístupnění byl schválen, avšak problém nastal s umístěním sociálního zařízení pro návštěvníky.³³ Aby mohl být románský palác otevřen pro veřejnost, bylo potřeba objasnit několik otázek a provést výzkum. První výzkum byl zaměřen na odkryv rajskeho dvora. V té době byl palác ve vlastnictví tehdejšího Krajského vlastivědného ústavu. Zpřístupnění však mělo i svou zápornou stránku, jelikož úřady kvůli zpřístupnění považovaly jakýkoli další průzkum za ukončený, památce se proto nedostávalo dostatečné množství financí. V dalších letech bylo kvůli nadaci možné dokončit průzkum objeveného hradního kostela sv. Máří Magdalény a Václavské návrší na severovýchodní straně. Důležitým poznatkem posledního průzkumu bylo zjištění, že palác biskupa Zdíka se skládá ze dvou samostatných budov.³⁴

Vlastní rekonstrukce probíhaly v letech 1970-1988, kdy byl palác zároveň zpřístupněn veřejnosti. Hlavním problémem bylo restaurování románských oken, který vyřešil sochař Aleš Rozehnal, když vyplňoval chybějící části oken umělým kamenem.³⁵

³¹ Arcidiecézní muzeum na Olomouckém hradě (2007: Olomouc, Česko), Ondřej JAKUBEC, Jan BISTRICKÝ a Arcidiecézní muzeum (Olomouc, Česko). *Arcidiecézní muzeum na Olomouckém hradě: příspěvky z mezinárodní konference*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2010, s. 239.

³² PERŮTKA, Marek a Gabriela ELBELOVÁ. Arcidiecézní muzeum Olomouc: průvodce. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2006, s. 36.

³³ MICHNA, Pavel a Miloslav POJSL. Románský palác na Olomouckém hradě: archeologie a památková obnova. V Brně: Muzejní a vlastivědná společnost, 1988. s.13,14,121,124-127

³⁴ PERŮTKA, Marek a Gabriela ELBELOVÁ. Arcidiecézní muzeum Olomouc: průvodce. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2006, s. 36.

³⁵ PERŮTKA, Marek a Gabriela ELBELOVÁ. Arcidiecézní muzeum Olomouc: průvodce. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2006, s. 36.

V roce 1995 se statut národní kulturní památky rozšířil na celý areál dřívějšího hradu, a po navrácení téměř všech objektů kolem Václavského náměstí do rukou církve bylo možné přikročit k vybudování arcidiecézního muzea. Díky smlouvě mezi Arcibiskupstvím olomouckým a Ministerstvem kultury byl projekt svěřen Muzeu umění v Olomouci. Vedle průzkumových a přípravných prací bylo nutné vyřešit koncepční otázky, jako např. možnost propojení budovy děkanství s palácem, a tak roku 2000 byly zahájeny stavební práce. O tři roky později byla dokončena část areálu s hospodářským dvorem a 1. června bylo otevřeno samotné muzeum.³⁶

Václavské nebo také Dómské návrší patří mezi nejvyšší body historické Olomouce, v jehož severní části dnes sídlí Arcidiecézní muzeum.³⁷ Arcidiecézní muzeum nabízí kromě prohlídky pozůstatků Olomouckého hradu také stálou expozici výtvarné kultury olomoucké arcidiecéze. Při prohlídce interiéru prvního patra severního křídla paláce lze dnes vidět již zmiňovaná sdružená románská okna s bohatě zdobenými archivoltami a hlavicemi sloupů, jenž ve spojení s koutovým krbem a dalšími stavebními detaily reprezentují moravskou románskou architekturu, která nemá ve střední Evropě obdobu.³⁸

³⁶ PERŮTKA, Marek a Gabriela ELBELOVÁ. Arcidiecézní muzeum Olomouc: průvodce. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2006, s. 36-38.

³⁷ PERŮTKA, Marek a Gabriela ELBELOVÁ. Arcidiecézní muzeum Olomouc: průvodce. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2006, s. 27.

³⁸ PERŮTKA, Marek a Gabriela ELBELOVÁ. Arcidiecézní muzeum Olomouc: průvodce. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2006, s. 38.

2.2 Gotické umění

Gotika tvořící své vlastní osobité tvarosloví vznikla kolem roku 1150 ve Francii, a postupně se šířila do celé Evropy. V českých zemích se objevila ve druhé čtvrtině 13. století. Dělíme ji na gotiku ranou, vrcholnou a pozdní. Charakteristickými znaky gotiky jsou především: lomený oblouk, žebrová klenba, opěrný systém, vertikalismus a štíhlé tvary směřující nahoru. Gotické stavby jsou stavěny z kamene nebo vysokých cihel. Stěny staveb jsou užší oproti románským stavbám a jsou odhmotňovány většími okny zdobenými geometrickými obrazci. Pro gotickou architekturu jsou typickými stavbami kostely, kláštery, hrady, tvrze, radnice apod. Typickým znakem architektury je také arkýř vystupující z průčelí budovy, kde se většinou nachází presbyterium kaple.³⁹ Vnitřní prostory gotických taveb byly často klenuty žebrovou klenbou křížovou, hvězdovou a síťovou.⁴⁰ Město Olomouc nabízí vícero památek z gotického umění. Mezi ty známější, kterými jsem se v diplomové práci zabývala, patří kostel sv. Mořice a kostel Neposkvrněného početí Panny Marie.

³⁹ HEROUT, Jaroslav. *Staletí kolem nás: přehled stavebních slohů*. Vydání páté, přepracované a doplněné. Praha: Paseka, 2002, str.47-49,54

⁴⁰ SOUKUP, Michal, HLOBIL, Ivo a Marek PERŮTKA, ed. *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*. [Svazek] 3, Olomoucko. Olomouc: Muzeum umění, 1999, s.137

2.2.1 Kostel sv. Mořice

Obrázek 2-Kostel sv. Mořice ze severní strany

Za nejvýznamnější památku pozdně gotické sakrální architektury na Olomoucku považujeme farní kostel sv. Mořice stojící na severní straně od náměstí, jenž byl postaven v letech 1412-1540 na místě, kde dříve stával románský dvorec z 12. století. Kostel, dříve obklopený městským hřbitovem, byl původně dominantou uzavřeného areálu, kde se také nacházela kaple sv. Cyrila a Metoděje, městská škola, farní dvůr, kapitulní hostinec a další obytné budovy. Jména stavitelů, jenž se na výstavbě kostela podíleli, můžeme jen ojediněle spatřit v písemných pramenech 15. a 16. století. První ze stavitelů by mohl být Jakub Kettenreiter.⁴¹

Kostel se v dnešní době pyšní dvouvěžovým průčelím na západní straně, téměř čtvercovou trojlodní halou a pseudohalovým presbytářem. Vnější stěny stavby zdobí odstupňované opěráky, ukončené trojúhelným štítem a horizontálně členěné římsou. Zdivo kostela je prolomeno vysokými různě širokými okny zakončenými lomeným obloukem s kružbami. Okna lodi jsou sdružená trojdílná a zdobená kružbami s motivem plamének, kružnic a trojlistů. Okna presbytáře jsou dvou až pětídílná. V bočních stěnách presbytáře se nachází dva zazděné lomené portály, z nichž severní portál se zachoval s lineárně pojednaným ostěním s patkami a dvěma oblými pruty, které se na vrcholu prolínají, zatímco jižní portál má dochované vložené baldachýny. Hlavní vstupní portál,

⁴¹ PERŮTKA, Marek. *Duchovní památky Olomouckého kraje: průvodce*. Olomouc, 2004. s.12,13

který se nachází v ose západního okna trojlodí, je tvořený vystupujícím rámováním vstupního otvoru s půlkruhovým záklenkem. Ostění portálu jsou různě profilována. Jsou sestavena z oblých, hruškovitých i hranatých profilů, které vyrůstají ze soklu a dvojitých patek. Vnější obrys ostění je zdoben oslím hřbetem s kraby a kytkou. Na ostění vidíme profily vyrůstající z bohatě zdobených soklů a ukončené akantovou hlavicí s krycí deskou, na které se nachází taktéž pilíř s fiálou s kraby a kytkou. Podle Zdenky Bláhové patří portál díky svým rysům k vrcholným dílům moravské pozdní gotiky z dílny Antona Pilgrama.⁴²

Dvě kostelní západní věže jsou od sebe odlišné jak fasádou, tak i konstrukcí. Severní omítaná věž je členěna římsami a okénky v přízemí půlkruhově zakončenými a v patrech s okny obdélnými. Jižní věž, která má omítku jen na posledním patře, je obložená kamennými kvádry a má půlkruhově zakončená okna s jednoduchými kružbami. Na západním průčelí kostela se nachází také válcový tubus s dvojitým schodištěm, přiložený k jižní věži. Věžička dvojitého schodiště je členěna okénky a římsou.⁴³ V prostoru mezi věžemi kostela se zachovaly zbytky gotické varhanní kruchty v náběžích původní klenby a v pilíři. Také interiér presbytáře a lodi kostela obsahuje několik pozdně gotických architektonických celků. Interiér kostela⁴⁴ zdobí arkádové pilíře, přípory v obvodových zdech a profilovaná okna. Trojlodí je zaklenuto křížovou klenbou s žebry hruškovitého profilu, střední západní pole má klenbu krouženou a střední loď presbytáře je klenuta klenbou síťovou.⁴⁵

⁴² HLOBIL, Ivo a Marek PERŮTKA. *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*. Olomouc: Muzeum umění, 1999, s. 205,206

⁴³ HLOBIL, Ivo a Marek PERŮTKA. *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*. Olomouc: Muzeum umění, 1999, s. 206

V roce 1709, kdy postihl kostel požár města, proběhla výměna jeho vnitřního vybavení. Tehdejší změny inicioval svatomořický probošt František Řehoř Giannini, který se v roce 1745 přičinil na získání unikátního a světově proslulého varhanního nástroje, jenž zhotovil vatislavský mistr Michael Engler.⁴⁴ Englerovy varhany tvoří ojedinělou památku svého druhu. Ve 2. polovině 20. století byly varhany rozšířeny a restaurovány. Aby mohl být hrací stůl varhan samostatně používán, byly barokní varhany připojeny na nový pětimanuálový hrací stůl. Tyto varhany jsou největší varhany u nás a také patří mezi jedny z největších v Evropě. Skládají se z 10400 píšťal, z nichž největší píšťala měří 11,75 m s průměrem 56 cm a váhou 120 kg. Nejmenší píšťala měří 5 cm a má průměr 3 mm. Varhanní skříň od Filipa Sattleta renovovali bratři Kotrbové z Brna, zatímco renovaci a rozšíření nástroje provedla závodní varhanní firma Rieger-Kloss z Krnova. Každým rokem se v kostele sv. Mořice koná Mezinárodní varhanní festival. (MUSIL, Jiří V. a Bohumil NERYCHEL. *Chrám sv. Mořice v Olomouci*. Olomouc: Proboštský farní úřad u sv. Mořice v Olomouci, 1990. s.15,17)

⁴⁵HLOBIL, Ivo a Marek PERŮTKA. *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*. Olomouc: Muzeum umění, 1999, s. 207

Velmi vzácnou ukázkou moravského pozdně gotického umění jsou dvě významné památky, kamenné sousoší Olivetské hory z období okolo roku 1430 a desky Olomouckého oltáře známého jako tzv. Rajhradský oltář.⁴⁶ Rajhradský oltář neboli oltář Nalezení sv. Kříže je dílem české deskové malby první poloviny 15. století. Zavírací triptych s pašijovými scénami a Nalezením sv. Kříže se však dochoval pouze ve fragmentech. Menší obrazy Rajhradského oltáře, zhotoveny na tenkých dřevěných podložkách, musely být zpevněny a restaurovány. Malba se na nich však poměrně dobře zachovala, stejně jako zlacené pozadí. Pět obrazů z triptychu zaznamenal G. Wolny k roku 1856 v uměleckých sbírkách kláštera v Rajhradě, podle kterého nese oltář pojmenování Rajhradský. Ve sbírkách byl uložen obraz Nesení kříže a desky Poslední večeře, Olivetské hory, Zmrtvýchvstání a Nalezení sv. Kříže. Malíř obrazů, který je však neznámý, bývá nazýván Mistrem rajhradským. Roku 1938 byly obrazy zakoupeny zemí Moravskoslezskou a od roku 1961 patří do sbírek Moravské galerie v Brně. V roce 1935 našel A. Kutal v kostele v Nových sadech u Olomouce obraz Ukřižování, který taktéž patří k rajhradským deskám a který je od roku 1945 umístěn v Národní galerii v Praze.⁴⁷

Sochy Olivetské hory patří k nejvýznamnějším sochařským dílům pozdní gotiky v Evropě a lze je vidět ve stálé expozici Arcidiecézního muzea v Olomouci. Sousoší zhotovené z mladějovského pískovce bylo původně určeno nejspíš pro ohradní zeď nebo hřbitovní kapli olomouckého kostela sv. Mořice. Autorem je neznámý střeoevropský či pražský sochař, který sochy vytesal ve 30. letech 15. století. Objednavatel sousoší byl pravděpodobně svatomořický farář a od roku 1430 olomoucký biskup Kuneš ze Zvole. Dominantou sousoší je především socha modlícího se Krista s dojímavou tváří a očima obrácenýma k nebesům. Kristus klečí na kamenitém povrchu a má odhalená kolena. Vznešená mohutnost je také vidět u dalších třech sedících postav skupiny, které jsou zahaleny do členitých draperií. Při restaurování v roce 1998 bylo zjištěno, že sousoší, bylo původně polychromováno červenou, modrou, zelenou a bílou barvou. Je možné, že olomoucké sousoší je z hlediska zobrazeného námětu vůbec nejstarším evropským příkladem monumentálního sochařského zpracování výjevu představujícího Krista na hoře Olivetské.⁴⁸ V roce 1999 prošlo sousoší dalším restaurátorským průzkumem a bylo

⁴⁶ PERŮTKA, Marek. *Duchovní památky Olomouckého kraje: průvodce*. Olomouc, 2004. s.13,14

⁴⁷ HLOBIL, Ivo a Marek PERŮTKA. *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*. Olomouc: Muzeum umění, 1999, s. 430,431

⁴⁸ Střeoevropský (pražský?) sochař. *Muzeum umění Olomouc* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: <https://www.muo.cz/sbirky/sochy--45/stredoevropsky-prazsky-sochar-315/>

přemístěno do Muzea umění v Olomouci.⁴⁹ Nyní lze kopii sousoší Olivetské hory spatřit na původním místě u jižní stěny kostela sv. Mořice.

⁴⁹ HLOBIL, Ivo a Marek PERŮTKA. *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*. Olomouc: Muzeum umění, 1999, s. 284

2.2.2 Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie

Obrázek 3- Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie

Zajímavou sakrální stavbou stojící v olomoucké čtvrti s názvem Bělidla je kostel Neposkvrněného početí Panny Marie, kde se během několika let vystřídaly dva církevní řády. Dříve zde sídlil řád františkánů observantů a v dnešních dobách zde sídlí řád dominikánů. Zastánci řádu františkánů observantů se snažili pojímat řeholi sv. Františka z Assisi v původním znění a přísnosti, a to především v dodržování přísné chudoby. Mezi nejvýznamnější reprezentanty 15. století patřil sv. Bernardin ze Sieny. V té době se řád františkánů observantů velmi rychle rozrostl.

Kostel spolu s přilehlým klášteřem byl založen v období po husitských válkách, tedy po roce 1434. Již ve 14. století lze pozorovat počátky františkánů observantů, jenž do českých zemí přivedl Jan Kapistrán. Podnětem k založení kostela Neposkvrněného početí Panny Marie a s ním spojeného františkánského kláštera bylo právě kazatelské a misijní působení sv. Jana Kapistránského v Olomouci Na Bělidlech. Základní kámen fundace položil opat Mikuláš Rút roku 1453. Slavnostní vysvěcení kostela se však konalo až v roce 1468 za přítomnosti uherského krále Matyáše Korvína. Společně s vysvěcením kostela byly vysvěceny i tři oltáře v presbytáři a osm oltářů v kostelní lodi. V té době byl

kostel dokončen, tedy bez dnešních bočních kaplí, a zasvěcen nejen Neposkvrněnému početí Panny Marie, ale i sv. Bernardovi Sienskému.⁵⁰

Pozdně gotický trojlodní kostel čtvercového půdorysu vyniká pozoruhodnou osmibokou jehlancovou střechou s dochovaným unikátním původním krovem. Ve střední lodi se nachází křížové klenby klenuté na čtyři osmiboké pilíře. K lodi přiléhá dlouhý presbytář se dvěma jednoduchými klenebními poli zakončený prostým gotickým vítězným obloukem. Jižní stranu kostela zdobí původní gotické vchody a dochovalo se zde také malé kamenné okénko s kovanou mřížkou, jenž se používalo ke zpovědi.

Pozoruhodný je především interiér kostela, který zdobí nástěnné malby. Významnou památku pozdně gotického nástěnného malířství tvoří nejen fragmenty na stěnách, ale také malby ze druhé poloviny a z počátku 16. století. Jednou z nich je rozměrná kresba štětcem černou barvou na bílé pozadí znázorňující postavu mnicha s knihou v životní velikosti, jenž se nachází na severní straně presbytáře. Obraz tureckého vojska s turbany a vlajkami s půlměsícem pravděpodobně zachycuje bitvu u Bělehradu z roku 1456 v čele se sv. Janem Kapistránem, jenž je zachycen ve středu výjevu. Na fragmentech nástěnných maleb vidíme např. postavu sv. Františka z Assisi v hábitu, na jižní straně od presbytáře odhaluje fragment Kristova nesení kříže a další pozdně gotické malby lze vidět v kostelní lodi.⁵¹

V jižní lodi na ploše klenebního čela východní zdi se nachází tzv. Růžencová madona z roku 1500. Malba stojící Panny Marie na měsíci s korunou na hlavě a obklopená svatozáří, jež drží dítě s růžencem v ruchách, je lemována motivem spleteného provazu. Na obou stranách Panny Marie jsou zobrazeni letící andělé, kteří přinášejí koruny. Po stranách se dále nacházejí postavy příslušníků světského a duchovního stavu, kteří drží v rukou růžence. V dolním páse spodní lišty je iluzivně zobrazen růženec se 73 červenými kuličkami. Střed malby je tvořen dvěma vodorovnými řadami sedmi menších čtvercových úseků s figurálními motivy. Horní zóna zobrazuje dva proti sobě se vznášející anděly, kteří společně nesou velkou císařskou korunu. Pozadí tvoří obloha pokrytá mraky.⁵² Z období po roce 1500 pochází další dva nástěnné obrazy

⁵⁰ ČERNUŠÁK, Tomáš a Miloslav POJSL. *Olomouc: Klášter dominikánů a kostel Neposkvrněného početí Panny Marie*. Velehrad, 2005. s. 5-14

⁵¹ ČERNUŠÁK, Tomáš a Miloslav POJSL. *Olomouc: Klášter dominikánů a kostel Neposkvrněného početí Panny Marie*. Velehrad, 2005. s. 5-14

⁵² HLOBIL, Ivo a Marek PERŮTKA. *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*. Olomouc: Muzeum umění, 1999. s. 410

se scénami, jimiž jsou: scéna Snímání z kříže nacházející se na jižní straně klenby a scéna Nesení kříže, která je k vidění na straně severní. Tyto malby pravděpodobně tvořily větší celek, tzv. pašijový cyklus. V roce 1492 zasáhl kostel i s klášteřem obrovský požár. Na obnově kostela se podílel varadinský biskup a uherský kancléř Jan Filipec z Prostějova, jenž byl významným podporovatelem františkánů na Moravě. V 17. století však dostal interiér kostela barokní ráz. Nejprve byl přemístěn a zvonu posvěcen hlavní oltář, poté v presbytáři přibily nové lavice chórové i pro věřící, a nakonec byly ke kostelu přistavěny dvě kaple. První kapli tzv. Božího hrobu, kterou původně zdobily nástěnné malby, nechal postavit jako svoji hrobku olomoucký primátor Tobiáš Schwonauer z Retzu. Druhá kaple zasvěcená františkánskému světcovi sv. Antonínovi Paduánskému je přistavěna k jižní lodi kostela.

V letech 1740-1744 nastala další přestavba kláštera, během které vznikly nové cely, škola pro řádové studenty, refektář a hospodářské místnosti. Poslední velké úpravy proběhly na kostele v létě roku 1997, kdy Moravu zasáhly povodně. Rekonstrukce se týkala převážně interiéru, kdy musel být odstraněn starý novogotický hlavní oltář z konce 19. století a pořízeny nové chórové lavice, ambon a obětní stůl. Kostel byl po opravách znovu slavnostně vysvěcen roku 1998 a v předsíni kostela přibyla například nová mříž a vitrážová okna od Karla Rechlíka.⁵³

⁵³ ČERNUŠÁK, Tomáš a Miloslav POJSL. *Olomouc: Klášter dominikánů a kostel Neposkvrněného početí Panny Marie*. Velehrad, 2005. s. 5-14

Olomoucký klášter, v němž dříve sídlila řádová škola, se v průběhu první poloviny 20. století stal jedním z hlavních pilířů řádového života v našich zemích. V klášteře mělo sídlo také katolické nakladatelství Krystal, jenž publikovalo knihy a časopisy pro duchovní život. Po roce 1950 sloužil klášter jako základní umělecká škola a kostela Neposkvrněného početí Panny Marie se ujela duchovní správa farnosti sv. Mořice. Později však byla nalezena náhradní budova pro základní uměleckou školu a celý klášterní objekt prošel rekonstrukcí, která byla dokončena roku 1996 a mohli se do kláštera nastěhovat dominikáni.

2.3 Renesanční umění

Renesanční umění inspirující se antickou kulturou vzniklo v Itálii a do českých zemích se dostalo ještě během pozdní gotiky roku 1496. Renesance je rozdělena do třech časových úseků, a to na renesanci ranou, vrcholnou a pozdní. Architektura renesance opouští od obrovských prostor a přizpůsobuje se člověku výškově i rozlohou. Působí statickým klidným dojmem díky vrstvení horizontálních pater, která jsou někdy oddělena římsami. Architektonickým znakem renesance je tzv. architrávový systém, pilíř, oblouk, klenba různých typů, kuželová balustráda apod. V renesanci se využívá také sloupových řádů tvořící arkády.⁵⁴ Typickým znakem v našich zemích renesanční architektury je plastická omítková bosáž v podobě psaníček. Oproti gotice se renesance projevuje poněkud zaoblenějšími tvary, které lze vidět převážně na věžích. Renesanční stavby jsou často doplněny o architektonické a užitkové detaily jako je ostění portálů a oken, římsy, erbovní a nápisové desky, helmice, hodiny, zvony apod.⁵⁵ Tyto renesanční prvky lze vidět zejména na zámcích, palácích, radnicích a měšťanských domech.⁵⁶ V Olomouci se renesance zachovala na následujících památkách.

⁵⁴ HEROUT, Jaroslav. *Staletí kolem nás: přehled stavebních slohů*. Vydání páté, přepracované a doplněné. Praha: Paseka, 2002, s.105,106

⁵⁵ HLOBIL, Ivo a Marek PERŮTKA, ed. *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*. [Svazek] 3, Olomoucko. Olomouc: Muzeum umění, 1999, s.138-139

⁵⁶ HEROUT, Jaroslav. *Staletí kolem nás: přehled stavebních slohů*. Vydání páté, přepracované a doplněné. Praha: Paseka, 2002, s.106

2.3.1 Edelmannův palác

Obrázek 4-Edelmannův palác

Významný renesanční palác městského purkmistra Václava Edelmana z Brosdorfu, dnes však přestavený v historizujícím stylu, jenž vznikl spojením dvou protilehlých objektů, se nazývá Edelmannův palác. Palác s gotickým jádrem, renesančně přestavěný v letech 1572-1586 se nachází na Horním náměstí v Olomouci.⁵⁷

Stavebníkem jednoho z nekrásnějších olomouckých paláců byl pravděpodobně sám Václav Edelmann, což dokazuje erb nad vstupním portálem. Po smrti Václava Edelmana se však dům stal obecním domem.⁵⁸ V letech 1852-1853 probíhala na paláci přestavba, na kterou vypracoval projekt architekt Josef Seifert. Autorem přestavby byl

⁵⁷ Edelmannův palác. *Národní památkový ústav* [online]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/edelmannuv-palac-18632758>

⁵⁸ KAŠPÁRKOVÁ, Slavomíra et al. *Olomoucké podzemí: měšťanské domy a paláce, církevní budovy a vojenské objekty*. Olomouc: Poznání, 2009. s. 25

pravděpodobně vedoucí Městského stavebního úřadu Carl Illichmann. Podle návrhu Josefa Seiferta bylo upraveno nádvoří a vestibul. Architekt se inspiroval raně renesanční florentskou palácovou architekturou, kterou lze vidět na průčelí paláce. Renesanční palác s původně otevřenými arkádami do náměstí dostal svou podobu v letech 1869-1871. Zachovány zůstaly z větší části i jeho interiéry. Kamenné sklepy s valenými klenbami přístupné centrálním schodištěm, přízemí paláce s valenými křížovými klenbami a v části dostavěného schodiště klenby plackové. Také patky a svorníky křížových klenb jsou k vidění v původní, kamenné, plasticky zdobené podobě zobrazující květinové výjevy a anděly. První patro je zdobeno renesančními křížovými klenbami, avšak další patro je plochostropé. V paláci se nachází také původní keramická kamna.⁵⁹

Palác se pyšní především svým skvostně sochařsky pojednaným renesančním průčelím.⁶⁰ Fasáda paláce, jenž je k vidění z Horního náměstí poukazuje na renesanční reliéfy v původních renesančních lodžích. Přízemí je novodobě upraveno, avšak horní část hlavního renesančního portálu nad římsami zůstala zachována v původním stavu. Nad přízemím probíhá římsa a nad ní volutové konzoly. V patře se nachází dvě polokruhově zaklenutá sdružená okna lemovaná šambránou s ornamentem, ty dělí polosloupky s íónskou hlavicí. Ve středu průčelí prvního poschodí je zazděna renesanční loggie tvořená dvěma polokruhovými zazděnými arkádami nesenými polosloupky s volutovými hlavicemi. Nad polosloupky se nachází volutové konzoly a pod polosloupky jsou sokly s vlysem. V parapetní části, která je oddělena průběžnou římsou, se nachází čtyři kamenné reliéfy. Okna jsou taktéž zakončena půlkruhem a lemována profilovými šambránami. Druhé patro je řešeno stejně jako patro první, pouze kamenická výzdoba jednotlivých článků je odlišná. Třetí patro má dvě sdružená polokruhově zaklenutá okna, taktéž lemovaná profilovanou šambránou se sloupkem uprostřed, avšak bez renesančních detailů. Průčelí paláce je ukončeno předsazenou konzolovou římsou posazenou na akantových klenácích. Polokruhovitý vstupní otvor je obklopen pilastry, archivoltou s volutovými konzolami s erbovním štítkem a ve cviklech lze vidět dvě mužské hlavy s přilbicí.⁶¹ Tyto mužské hlavy pravděpodobně představují portréty Václava Edelmana

⁵⁹ KAŠPÁRKOVÁ, Slavomíra et al. Olomoucké podzemí: měšťanské domy a paláce, církevní budovy a vojenské objekty. Olomouc: Poznání, 2009. s. 25

⁶⁰ KAŠPÁRKOVÁ, Slavomíra et al. Olomoucké podzemí: měšťanské domy a paláce, církevní budovy a vojenské objekty. Olomouc: Poznání, 2009. s. 24.

⁶¹ Edelmannův palác. *Národní památkový ústav* [online]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/edelmannuv-palac-18632758>

a jeho syna. Ve dvoupatrových poprsnicích je vloženo osm reliéfů představující výjevy se Starého a Nového zákona. Ze starozákonních motivů to je např. Adam a Eva v ráji, Abraháмова oběť, Lot s dcerami a Šalamounův soud, jenž vytesal Michal Kramer dle grafické předlohy od Josta Amanna. Můžeme zde také vidět výjevy z Nového zákona jako jsou Narození Páně, Kristus a Samaritánka, Kristus a kananejská žena, Kristus s Jairem a krvácející ženou, vycházející z kreseb od Anthonie van Montfoort zvaného van Blocklandt, které převedl do mědirytu Philipus Galle na počátku 60. let 16. století. Dalších šest menších reliéfů zobrazuje figurální kompozice, jako jsou Sebevražda Lukrécie, římský vojín v podobě Krista Spasitele, Judita s hlavou Holofernovou a tři ctnosti: Víra, Naděje a Láska.⁶²

⁶² MLČÁK, Leoš, Kateřina DOLEJŠÍ a Jakub POTŮČEK. *Průvodce Olomoucí: umělecké památky města*. Olomouc, 2016, s. 42

2.3.2 Edelmannova kaple

Obrázek 5-Edelmannova kaple

Ojedinělou stavbou měšťanského prostředí je Edelmannova hrobní kaple neboli mauzoleum postavené roku 1572 Václavem Edelmannem. V českých zemích patří mezi ojedinělou náhrobní architekturu doplněnou o sochařskou reliéfní výzdobu.⁶³ Kaple se nachází na severní straně presbytáře chrámu sv. Mořice a patří mezi jednu z nejvýznamnějších renesančních památek města Olomouce. V dnešní době je kaple používána jako tzv. třetí sakristie s účelově zařízeným interiérem.⁶⁴

Drobná stavba obdélníkového půdorysu přistavěná k severní stěně presbytáře kostela je umístěna mezi dva sousední opěrné pilíře a na západní straně napojena na tzv. malou sakristii. Dvě z vnější strany viditelná průčelí jsou architektonicky a výtvarně

⁶³ ŠMERAL, Jirí, Jana BUREŠOVÁ, Jindřich SCHULZ a Olomouc (Česko). Dějiny Olomouce. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2009. sv. 1, s. 325.

⁶⁴ SCHINDLER, Antonín. Tajemná Olomouc, aneb, Olomouc, jak ji neznáte. Olomouc: Votobia, 2006. sv. 4, s. 18-20

zpracována.⁶⁵ Tato jemně článkovaná a krásně zdobená kaple je postavena z pískovce. Jelikož byla kaple již v 19. století ve špatném stavu, probošt hrabě Emanuel Pötting ji dal v roce 1871 opravit. Tehdy dostala část fasády kaple kvádrou kamennou vrstvu a do okna byla vložena železná mříž s jeho znakem.⁶⁶

Stěny kaple nad masivním soklem jsou zdobeny plastickou bosáží. Tříosá Čelní fasáda je rozdělena čtyřmi polosloupky na vysokých podnožích s korintskými hlavicemi. Mezi nimi jsou tři okna s půlkruhovými záklenky, přičemž dvě krajní okna jsou slepá. V prostředním okně je vložena zdobná mříž. Okenní mříž na kapli však není původní, jedná se o novorenesanční prvek vytvořený jako kombinace průmyslově tažených prutů. V horní části mříže se uprostřed nachází plechový erbovní štít hraběte Pöttinga s hraběcí korunkou v klenotu. O něco níže je v kruhu umístěn mecenášův monogram složený z písmen EP a hraběcí koruna.⁶⁷ Na vlysu kaple je v kameni vlevo znázorněno ukřižování a vpravo Kristovo zmrtvýchvstání. Na deskách, které vystupují z vlysu se nachází čtyři evangelisté, sv. Šebestián, sv. Petr a Pavel. Uprostřed je Edelmannův znak s latinským nápisem, který v češtině znamená: Léta Páně 1572 v den narození sv. Jana křtitele dal pan Václav Edelmann starší z Bravantic (Brosdorfu) postavit tento pomník ke cti a slávě nesmrtelného Boha a na trvalou svou a svých památku. Dejž Bůh nejlepší a největší, aby mrtvý, který Kristu Ježíši zemřel, radostně vstal.⁶⁸

⁶⁵ Edelmannova hrobka. *Národní památkový ústav* [online]. 2015 [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: edelmannova-hrobka-5454001

⁶⁶ SCHINDLER, Antonín. *Tajemná Olomouc, aneb, Olomouc, jak ji neznáte*. Olomouc: Votobia, 2006. sv. 4, s. 18-20

⁶⁷ Edelmannova hrobka. *Národní památkový ústav* [online]. 2015 [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: edelmannova-hrobka-5454001

⁶⁸ SCHINDLER, Antonín. *Tajemná Olomouc, aneb, Olomouc, jak ji neznáte*. Olomouc: Votobia, 2006. sv. 4, s. 18-20

2.3.3 Hauenschildův palác

Obrázek 6 - Hauenschildův palác

Hauenschildův palác je ojedinělá renesanční památka nacházející se v centru Olomouce na rohu Dolního náměstí a Lafayetteovy ulice, tou se táhne dlouhé křídlo. Hauenschildův renesanční palác vznikl na místě dvou gotických parcel pravděpodobně na počátku 16. století.⁶⁹ Ze 16. století je doloženo několik jmen majitelů domů. Důležitým datem je rok 1586, kdy se stal majitelem domu Šebestián Haueschild, který začal dům přestavovat na své reprezentační sídlo. Hauenschildové byli v té době významnou olomouckou měšťanskou rodinou, podle které dostal tento olomoucký dům název Hauenschildův dům.⁷⁰ Hauenschildův dům sloužil po celá staletí jako zájezdní hostinec pro ubytování návštěvníků Olomouce. Do dnešní doby se udržel pouze restaurační provoz v přízemí známý jako Hanácká restaurace.⁷¹

⁶⁹ KUBEŠOVÁ, Irena Marie. Olomoucké domy a paláce =: Domy a paláce v Olomouci . Olomouc: Statutární město Olomouc, 2003. s. 21.

Hauenschildové byli v té době významnou olomouckou měšťanskou rodinou.

⁷¹ KUBEŠOVÁ, Irena Marie. Olomoucké domy a paláce =: Domy a paláce v Olomouci . Olomouc: Statutární město Olomouc, 2003. s. 28

V roce 2000 proběhly na domě restaurátorské práce, které prokázaly, že dnešní proporce jsou původní. Po odstranění omítek bylo odhaleno renesanční zdivo vedoucí až po korunní římsu a průčelí domu tak bylo obnoveno. Tomu předcházela stavebně historický průzkum, během něhož bylo zjištěno mnoho informací, jak už o historii, majitelích, ale také o stavebním a uměleckém vývoji domu.⁷²

Hauenschildův dům je tvořen trojtaktem se dvěma bočními křídly, z nichž delší strana se nachází v Lafayetteově ulici. Nejcenější a nejvýznamnější částí domu je kamenná výzdoba průčelí. Pohled diváka přiláká především pískovcový portál s bohatou reliéfní i sochařskou výzdobou, jenž patří k nejbohatším pozdně renesančním portálům na Moravě. Z hlediska historie jsou nejzajímavější částí průčelí cvikly se znaky stavebníků umístěny do kruhových věnců. Vlevo se nachází erb Hauenschildů, který znázorňuje postavu muže v brnění s helmicí a mečem přes rameno. Ve cviklu vpravo je na štítu zobrazen jelen skákající přes špičatou skálu. Portál je zakončen postavami štítonošů v antické zbroji. Vlevo se nachází dvouocasý lev jakožto znak Čech a vpravo šachovaná orlice se znakem Moravy.⁷³

Na oknech v přízemí paláce můžeme pozorovat kamenné podokenní římsy a rovná nadpraží s bohatě zdobenými římsami. Během restaurování byla na paláci u většiny oken pod šambránami objevena renesanční ornamentálně zdobená pískovcová ostění z vnitřní strany osekána a doplněná cihlami. Do dnešní doby se dochovalo pět ostění oken, které lze pozorovat z Lafayetteovy ulice. Pískovcové nadpražní římsy oken zdobí na obou koncích spirálovitě stočené konzoly s ženskými i mužskými hlavičkami. Pouze první okno zprava v Lafayetteově ulici je zdobeno akantovými listy. Na okně zcela vlevo lze spatřit dva vlasy, které nesou uprostřed terče s řemeslnickou značkou, tzv. merkou. Merka se nachází také na nadpraží druhého okna zleva v podobě spojených písmen⁷⁴ SH.⁷⁵

⁷² KUBEŠOVÁ, Irena Marie. Olomoucké domy a paláce =: Domy a paláce v Olomouci . Olomouc: Statutární město Olomouc, 2003. s. 21.

⁷³ KUBEŠOVÁ, Irena Marie. Olomoucké domy a paláce =: Domy a paláce v Olomouci . Olomouc: Statutární město Olomouc, 2003. s. 24,25

Písmena SH jsou pravděpodobně iniciály jednoho ze dvou bratrů Hauenschildů, Šebestiána nebo Šimona.

⁷⁵ KUBEŠOVÁ, Irena Marie. Olomoucké domy a paláce =: Domy a paláce v Olomouci . Olomouc: Statutární město Olomouc, 2003. s. 26

Na hlavním průčelí, tedy u vchodu do Hanácké restaurace, lze vidět taktéž originální kamenné bloky. Jeden kamenný blok se nachází nad levým oknem a jelikož z pravého okenního ostění vznikl roku 1925 dveřní prostor, druhý původní okenní kamenný blok lze spatřit nad dveřmi do restaurace. V roce 1948 proběhly opravy průčelí spolu s restaurováním portálu, na kterém se podílel Vojtěch Hořínek.⁷⁶ Další nalezená ostění v patrech paláce jsou však již zcela odlišná od těch renesančních a také výzdoba průčelí paláce je částečně barokní.⁷⁷

Dominantou paláce je dvoupatrový válcový nárožní arkýř, který se pyšní vynikající bohatou renesanční výzdobou. Pod okny na arkýři jsou vyobrazeny figurální scény inspirované příběhy z Ovidiových Proměn. Jedná se o vysoký, částečně trojrozměrný reliéf, na jehož výzdobě se podílela dílna činná v Olomouci v 80. – 90. letech 16. století.⁷⁸

V interiérech se bohužel dochovalo jen malé množství prvků výzdoby. V renesanční etapě byly prostory paláce zaklenuty valenými klenbami s lunetami a s hranami do tvaru hřebínků. Nejvýraznější částí domu je mázhaus s hřebínkovými klenbami, jež nesou dva kamenné toskánské sloupy uprostřed a po stranách lze vidět římsové konzoly. V prvním patře na konci chodby, kde byl dříve vchod na pavlač, jsou nad okny viditelné náběhy širokého klenebního oblouku, které nás vedou k myšlence, že zde byl klenební pás tvořící arkády. Tyto arkády mohly být odbourány ve 2. polovině 18. století, kdy v místech navazujících na předpokládané arkády došlo k novému zaklnutí přízemí i sklepů.⁷⁹

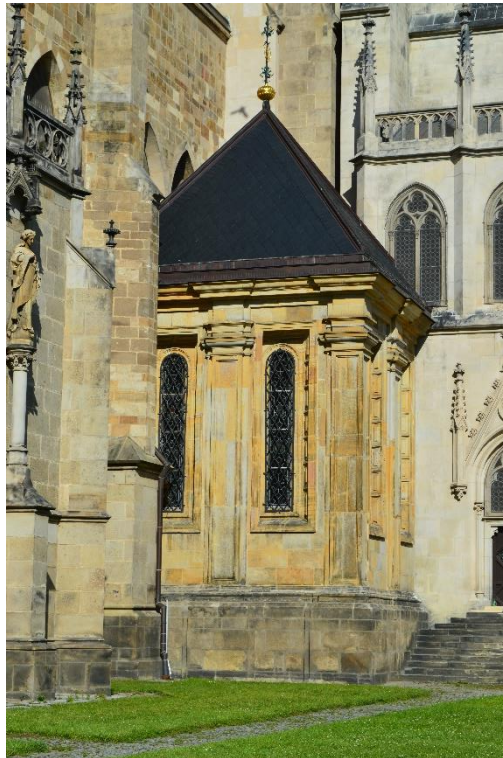
⁷⁶ KUBEŠOVÁ, Irena Marie. Olomoucké domy a paláce =: Domy a paláce v Olomouci . Olomouc: Statutární město Olomouc, 2003. s. 31.

⁷⁷ KUBEŠOVÁ, Irena Marie. Olomoucké domy a paláce =: Domy a paláce v Olomouci . Olomouc: Statutární město Olomouc, 2003. s. 25.

⁷⁸ KUBEŠOVÁ, Irena Marie. Olomoucké domy a paláce =: Domy a paláce v Olomouci . Olomouc: Statutární město Olomouc, 2003. s. 28.

⁷⁹ KUBEŠOVÁ, Irena Marie. Olomoucké domy a paláce =: Domy a paláce v Olomouci . Olomouc: Statutární město Olomouc, 2003. s. 26.

2.3.4 Kaple sv. Stanislava

Obrázek 7-Kaple sv. Stanislava

Mezi další renesanční památky Olomouce řadíme kapli sv. Stanislava. Jedná se o uměleckohistoricky vysoce postavenou památku, která se nachází na jižní straně lodi dómu sv. Václava. Tuto kapli dal v letech 1585 až 1591 postavit biskup Stanislav Pavlovský. Z architektonického hlediska je tato kaple považována za jednu z nejkvalitnějších staveb italsky orientovaného manýrismu ve střední Evropě.

Kaple sv. Stanislava má čtvercový půdorys a je postavená na vysokém kamenném soklu. Z venku jsou vidět pouze dvě zdi kaple. Původně byly vidět zdi tři, ale východní zeď je dnes zakryta novogotickou věží katedrály. Fasádu kaple tvoří pilastrové články spojené se soklem. Kapli zdobí také čtyři úzká, vitrážemi a mřížemi zdobená okna, vsazená do hlubokých výklenků s vloženými zešikmenými špaletami, které jsou rozmístěná mezi pilastry. Na pilastry navazuje profilovaná římsa, která vede podél celé kaple těsně pod tmavou stanovou střechou se zlatou makovicí na vrcholu.

Interiér⁸⁰ kaple je manýristický.⁸¹ Pozoruhodná je zde především původní bronzová mříž zasazená do mramorového portálu s párem sloupů stojících po stranách před bosovanou stěnou. Pozornost přilákají také dva náhrobníky po stranách portálu. Na levé straně při vchodu do kaple je k vidění bronzový památník olomouckého rodáka biskupa Marka Kuena, mistrovské dílo německého kovolitectví od Hanse Straubingera, pyšníci se reliéfy s bohatou renesanční ornamentikou z poloviny 16. století. Na opačné straně vchodu, tedy na pravé, se nachází krycí deska bývalé tumbly z červeného mramoru s podobou olomouckých úředních knížat Václava a Břetislava, jenž jsou považováni za přemyslovské zakladatele olomouckého dómu.⁸²

Do kaple vede vstup z jižní lodi katedrály přes honosný mramorový portál, do kterého je vsazena již zmiňovaná bronzová mříž s jednokřídlými dveřmi a nadsvětlíkem. Rám dveří tvoří plastické karyatidy v podobě úzkých sloupů, reliéfní figury, zvířecí a rostlinné motivy. Na vnější straně dveří vidíme nejen alegorické postavy sedmi ctností: Víry, Naděje, Lásky, Spravedlnosti, Prozíravosti, Statečnosti a Umírněnosti, ale také sedm smrtelných hříchů: Pýchy, Obžerství, Smilstva, Hněvu, Závisti, Lakomství a Lenosti, vytvořené podle grafických listů od Henrika Goltzia v 16. století. Zárubně jsou zdobeny světskými postavami. Vnitřní stranu pásu dělí vnitřní mříž a jsou lze vidět planetární božstva jako je Saturn, Slunce, Venuše, Merkur a další. Na svislé části rámu pak vidíme dvě panny, z nichž jedna je panna moudrá a druhá pošetilá. Nadsvětlík zdobí znak zakladatele kaple s litými figurami sv. Václava a sv. Stanislava.⁸³

⁸⁰V první polovině 18. století se interiér kaple přeměnil do barokní podoby.

⁸¹ BALETKA, Tomáš, Jan BISTRICKÝ, Miroslav ČERMÁK, et al., SCHULZ, Jindřich, ed. Dějiny Olomouce. 1. svazek. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, s.324

⁸² HLOBIL I. *Průčelí kaple sv. Stanislava v olomouckém dómu sv. Václava – pozoruhodný příklad barokní péče o památky*. In: Památ. ústav v Ol. Výroční zpráva. Olomouc 1993, s. 83–85.

⁸³ MLČÁK, Leoš, Kateřina DOLEJŠÍ a Jakub POTUČEK. *Průvodce Olomoucí: umělecké památky města*. Olomouc, 2016, s. 36

2.3.5 Petrášův palác - arkády

Obrázek 8-průčelí Petrášova paláce z Horního náměstí

Přesto, že Petrášův palác nacházející se na Horním náměstí řadíme mezi barokní památky Olomouce, pozoruhodné jsou především jeho původní renesanční prvky, které lze spatřit v nádvoří. Petrášův palác není významný jen po umělecké stránce, ale také svým historickým významem, a to hlavně díky první učené společnosti v habsburské monarchii, která zde byla založena a jež proslula po celé střední Evropě.

Zabrousíme-li ke zrodu Petrášova paláce, dostaneme se až do 2. poloviny 13. století, kdy Petrášův palác pravděpodobně vznikl. Dům byl postaven na místě dvou středověkých domů, které se v 16. století sjednotily v jeden, a tím vznikl renesanční palác s architektonicky pozoruhodným arkádovým křídlem.⁸⁴

⁸⁴ KAŠPÁRKOVÁ, Slavomíra et al. Olomoucké podzemí: měšťanské domy a paláce, církevní budovy a vojenské objekty. Olomouc: Poznání, 2009. s. 26.

V 16. století prošel palác stavebními proměnami. O těchto proměnách nás informují klenby v prvním patře s jednoduchou renesanční klenební patkou, ty však při přestavbě zanikly. Při vrcholně renesanční přestavbě bylo připojeno nové dvoupatrové arkádové křídlo. V prvním patře byly nalezeny kamenné fragmenty tří renesančních oken s půlkruhovým zakončením a nad vstupním portálem sdružená arkádová okna. Je tedy velmi pravděpodobné, že palác měl při pohledu z náměstí vysoké první patro s vysokými arkádovými kamennými okny a ve druhém patře, jako je tomu v podstatě i dnes, už jen jednoduché otvory a renesanční atiku prolomenou čtvercovými okénky. V prvním patře se nacházely a stále nachází dva velké sály, z nichž v jednom můžeme vidět původní renesanční trámový strop profilovaný a zdobený černou linkou. Přízemí prošlo mnohem více proměnami a v dnešní době v něm můžeme zpozorovat fragmenty kamenných římsových hlavic a jeden pískovcový pilíř jako pozůstatek křížových kleneb. V chodbě jsou pak k vidění lunety s hranami vytaženými do hřebínků a vedle sálu další podobný prostor, ten však s kazetovým dřevěným stropem.

Při pohledu z nádvoří vidíme lunety sklenuté do pěti mohutných pilířů se sokly, na nichž leží patky arkád. Z pilířů a sloupců byla v paláci vytvořena renesanční arkádová chodba.⁸⁵ Arkády nádvoří Petrášova paláce tesané ze žlutého jemnozrnného pískovce nám díky svému tvaru a vzhledu sloupů bez jakýkoliv zdobných motivů udávají období vzniku, a to těsně kolem roku 1600.⁸⁶

Renesanční zde byly také dva portály, z nichž jeden nacházející se v prvním patře byl zrušen, ale při následné rekonstrukci paláce znovu osazen. Od té doby zůstal palác několik staletí bez podstatných stavebních proměn. O několik let později však byly na paláci provedeny poslední velké úpravy např. úpravy vstupního portálu, a tak palác dostal v podstatě dnešní barokní vzhled.⁸⁷

⁸⁵ BIŇOVEC, Karel. *Petrášův palác na Horním náměstí v Olomouci: dějiny, stavebně-historický průzkum, archeologie: vydáno u příležitosti dokončení památkové obnovy objektu*. Památkový ústav v Olomouci, 2000, s. 27-31

⁸⁶ KUBEŠOVÁ, Irena Marie. *Olomoucké domy a paláce =: Houses and palaces of Olomouc*. Olomouc: Statutární město Olomouc, 2003. s. 38.

⁸⁷ BIŇOVEC, Karel. *Petrášův palác na Horním náměstí v Olomouci: dějiny, stavebně-historický průzkum, archeologie: vydáno u příležitosti dokončení památkové obnovy objektu*. Památkový ústav v Olomouci, 2000, s. 27-31

2.4 Barokní umění

Baroko neboli barok je sloh vznikající v 16. století v Itálii, který ovládl evropské umění 17. a 18. století. V českých zemích trval přibližně od počátku 17. století do konce 17. století. Baroko je rozděleno na rané, vrcholné a pozdní. Typická je pro něj monumentálnost, neklid, porušení klasické řádovosti, prohýbající se a vlnící se stěny, půdorys tvořený z křivek a elips mající konvexní a konkávní tvary. Architektura baroka je často doplněná o šroubovitě stáčené dřívky sloupů, sloupy s postavami světců a fresky, které iluzivně zvětšují prostor. Interiér je často zdoben zlatem, štukem a pestrobarevným umělým mramorem. Baroko dává stavbám nový zmalebňující ráz. Ztvárňuje také krajinu, ať jsou to např. zámecké parky, terasy, schodiště, altány, ale i jezírka a fontány. Typickým znakem baroka jsou portály a ostění s ušima a kapkami, klenby a stěny bohatě zdobené štukem, ornamenty v podobě akantu, pentlí, mušlí apod.⁸⁸ Olomouc, označovaná za barokní město, nabízí mnoho barokních skvostů, mezi něž patří následující památky.

⁸⁸ HEROUT, Jaroslav. *Století kolem nás: přehled stavebních slohů*. Vydání páté, přepracované a doplněné. Praha: Paseka, 2002, str.147-152

2.4.1 Klášterní Hradisko

Obrázek 9-Klášterní Hradisko

Mezi nejvýznamnější barokní stavby u nás patří jednoznačně klášter Klášterní Hradisko. Klášter stojící mimo městskou památkovou rezervaci na vyvýšeném pahorku na severozápadní straně města nechal v roce 1077 vybudovat moravský kníže Ota I. Sličný s manželkou Eufemií. V klášteře nejdříve pobývali benediktínští mniši, ty roku 1151 vystřídali premonstráti. Klášter byl několikrát zničen. Nejprve to bylo roku 1161 a poté roku 1241. Další pohromou bylo dobití táborskými vojsky, k němuž došlo roku 1429, a v červnu roku 1432 byl klášter s výjimkou kostela sv. Štěpána vypálen a následně rozbořen olomouckými měšťany. Díky podpoře krále Jiřího z Poděbrad byl klášter obnoven. Netrvalo však dlouho a klášter byl o několik let později znovu rozbořen. Ke znovuosídlení kláštera došlo roku 1498. V roce 1619 obsadila klášter stavovská vojska, která v klášteře napáchala škody, a tak byl klášter v roce 1642 znovu rozbořen. Roku 1659 byl položen základní kámen k novému kostelu a postupem času k němu přibýlo východní křídlo kláštera a další objekty, ale jelikož představy stavebníků o podobě kláštera nebyly naplněny, Giacomo Pietro Tencalla vypracoval plány nové. Postavené objekty proto byly postupně strženy a nahradily je objekty nové. Výstavba pokračovala v několika etapách až do roku 1738. Roku 1784 byl klášter přeměněn na generální moravský seminář a roku 1790 získala areál, na základě Josefínských reforem, armáda.

Ta v něm zřídila skladiště a roku 1802 vojenskou nemocnici⁸⁹, která má zde své sídlo doposud.⁹⁰

Kláster má obdélníkový půdorys a skládá se ze čtyř obvodových křídel budov s nárožními věžemi. K příčnému křídlu je napojen kostel sv. Štěpána⁹¹. Uprostřed kláštera, na velkém nádvoří se nachází Saturnova kašna. Monumentální průčelí je zvýrazněno balkonovým portikem, trojúhelníkovým štítem, sochařskou a štukovou výzdobou.⁹² Dominantou kláštera je nejen architektonické řešení půdorysu, ale i jeho průčelí. Při pohledu na Hradisko vidíme, že střední část průčelí s velkým portálem obklopeným sloupovým a s bohatě zdobeným ostěním oken jakoby vystupuje dopředu. Tři hlavní renesanční okna na průčelí jsou polokruhovitě zakončena a nad nimi se nachází okna oválná s bohatou štukovou výzdobou. Za štíty se nachází kamenná balustráda se sochami zakladatelů kláštera a na samém vrcholu štítu má své místo patron řádu premonstrátů sv. Norbert. Na rozích obrovského čtyřbokého komplexu se tyčí šestiboké věže s cibulovitými střechami, jenž dodávají celému komplexu malebnost.⁹³

Před Hradiskem stojí na pravé straně sousoší sv. Jana Nepomuckého, jenž vytvořil sochař Josef Antonín Winterhalder v roce 1737.⁹⁴ Na nádvoří se nachází prostřední věž Hradiska postavená v letech 1693-1697 vídeňským zednickým mistrem Kristiánem Alexandrem Oedtem, která však byla v 18. století zničena požárem.⁹⁵

⁸⁹ Vojenská nemocnice Olomouc je příspěvkovou organizací Ministerstva Obrany České republiky s nadregionální působností, která nám představuje krásný příklad humanitárního využití významné kulturní památky v běžném životě. (VODIČKOVÁ, Zdenka. Národní kulturní památka Klášterní Hradisko: Vojenská nemocnice Olomouc. Olomouc: Obecně prospěšná společnost pro památkovou ochranu Hradiska, 2004.s.20)

⁹⁰ Kvůli nízké kapacitě vojenského zdravotnictví v Olomouci byl v roce 1905 na Hradisku postaven infekční pavilon, dnes slouží nemocnice jako objekt chirurgie. (HUDSKÝ, Jaroslav. Klášterní Hradisko 1914-1918: [střípky z historie c. a k. vojenské nemocnice, jejich poboček a ostatních nemocnic a lazaretů v Olomouci během Velké války]. Brno: 1914, 2012.s.3)

⁹¹ Farní kostel sv. Štěpána má barokní interiér vyzdobený v roce 1736 Janem Hagenmüller. K nejcennějším uměleckým dílům patří obrazy tří oltářů. Hlavní oltář je dílem olomouckého malíře Jana Krištofa Handkeho a další dva namaloval olomoucký malíř Karel František Harringer. Autorem nástropní fresky je německý malíř Karel Schmied.

⁹² ŠÍR, Jiří a ŠÍROVÁ-MOTYČKOVÁ, Kamila. Klenoty českého baroka. Praha: Kartografie, 2008. s. 104-106.

⁹³ PÁTEK, Vilém. *Olomouc: průvodce po historických památkách města*. Praha, 1952, s.34-37

⁹⁴ POTMĚŠIL, Jaroslav, SEKAL, Josef a KONEČNÝ, Karel. Klášter Hradisko: populární průvodce po současném Hradisku u Olomouce. Praha: SSŘ FMO v redakci Impuls, 1992. s. 16

⁹⁵ POTMĚŠIL, Jaroslav, SEKAL, Josef a KONEČNÝ, Karel. Klášter Hradisko: populární průvodce po současném Hradisku u Olomouce. Praha: SSŘ FMO v redakci Impuls, 1992. s. 19

Při návštěvě Klášterního hradiska, budovy s velkolepými rysy, upoutá nejprve pozornost vestibul, který působí mohutným dojmem. Ve výklencích vestibulu ve vysokých nikách jsou umístěny čtyři sochy představující čtyři roční období, jež vytvořil roku 1731 uničovský sochař Georg Anton Heinz. Sochu Jara představuje dívka ve splývavém rouchu, jež v rukou drží kytici květin a jejíž pohled směřuje na sochu Léta, esovitě prohnutou ženu s hlavou zakloněnou dozadu a omotanou turbanem, v lehkých nařasených šatech držící věnec obilí. Oblouklý usmívající se muž s kudrnatou parukou, v krátkých kalhotách a kazajce, který v ruce drží mísu s ovocem a ve druhé tykev, představuje Podzim. Poslední sochou je Zima, kterou představuje vousatý stařec s vráskami kolem očí oděný do těžkého kožešinového pláště, s čepicí na hlavě a jež si ohřívá své ruce nad plamenem.⁹⁶

Prvnímu patru vévodí předsálí, do něhož vede schodiště s vynikající sochařskou výzdobou, nechybí zde ani dekorativní vázy a plastiky světloňošů. To vše je dílem sochaře Josefa Antonína Winterhalda, stejně jako šest alegorických soch žen v předsálí představující lidské ctnosti: Lásku, Víru, Naději, Moudrost, Statečnost a Pokoru. Prostor předsálí navíc ještě iluzivně rozšiřuje malba klenby od italského malíře Antonia Tassiho.⁹⁷

Největší a nejkrásnější místností celého kláštera je slavnostní sál, do něhož nás zvou nádherně propracované dvoukřídlé dveře zdobené mramorovým portálem.⁹⁸ Slavnostní sál eliptického půdorysu je opravdovým klenotem a perlou baroka. Zaujímá dvě patra a je osvětlen pěti velkými okny z průčelí. Šest kartuší s novozákonními výjevy zobrazující Máří Magdalenu, Celníka Zachea, Svatbu v Káni Galilejské, Poslední večeři, Krista u Marie a Zjevení v Emauzích, jsou dílem rakouského malíře Paula Trogera⁹⁹. Paul Troger je autorem také malby slavnostního sálu prelatury Kázání na Hoře a Zázračné nasycení pěti tisíc, jež je považováno za nejvýznamnější nástěnnou barokní malbu na

⁹⁶ SUCHÁNEK, Pavel. *K větší cti a slávě: umění a mecenát opatů kláštera Hradisko v 18. století*. Brno: Barrister & Principal, 2007. s.40-42

⁹⁷ POTMĚŠIL, Jaroslav, SEKAL, Josef a KONEČNÝ, Karel. *Kláster Hradisko: populární průvodce po současném Hradisku u Olomouce*. Praha: SSŘ FMO v redakci Impuls, 1992. s. 20

⁹⁸ PÁTEK, Vilém. *Olomouc: průvodce po historických památkách města*. Praha, 1952, s.34-37

⁹⁹ Paul Troger (1698-1762) byl rakouský malíř, který své malířské umění formoval především v Itálii. Po návratu do Vídně pracoval na monumentálních zakázkách pro kláštery. Trogerův osobitý a expresivní styl je charakteristický formální vytříbeností prosvětlených kompozic s velkým množstvím postav a působivým koloritem. (JAKUBEC, Ondřej. *Olomoucké baroko: výtvarná kultura let 1620-1780*, 3: Historie a kultura. Olomouc, 2011. s. 248)

severní a střední Moravě. Ve slavnostním sále lze vidět také sousoší od Josefa Winterhaldera se starozákonním výjevem Davida, jenž přijímá od velekněze předkládané chleby a výjev Přivítání Saula Samuela.¹⁰⁰ Nachází se zde také dva krby s plastickými reliéfy, Trojí zapření Krista sv. Petrem a Přistání sv. Pavla na Maltě, které spolu s další štukovou výzdobu sálu vytvořil italský sochař Baltazar Fontana¹⁰¹ a Antonio Ricci. V okenních špaletách slavnostního sálu jsou medailony s reliéfy ctností a neřestí znázorňující Marnivost, Bedlivost, Štědrost, Lakomství, Spravedlnost, Přísnost, Veselost, Statečnost, Zbožnost a Sílu.¹⁰²

Umělecky velmi cenným interiérem se pyšní také bývalá klášterní knihovna, která je vyzdobená malbami s alegoriemi vědy, umění a náboženství, nástěnnými malbami v okenních špaletách a nad vstupními portály od malíře Inocenza Christofa Montiho a doplněná štukovou výzdobou od Baltazara Fontany.¹⁰³

¹⁰⁰ POTMĚŠIL, Jaroslav, SEKAL, Josef a KONEČNÝ, Karel. Klášter Hradisko: populární průvodce po současném Hradisku u Olomouce. Praha: SSŘ FMO v redakci Impuls, 1992. s.22-25

¹⁰¹ Baltazar Fontana (1661-1733) byl italský sochař a štukatér vrcholného baroka působící především na Moravě a v Polsku. Moravu seznámil s barokní estetikou italského vrcholného baroka, římskou koncepcí oltářních architektur i s plastickým principem v pojetí soch. Vztah štuku k architektuře a k malbě spojuje v jeden harmonický celek. (JAKUBEC, Ondřej. Olomoucké baroko: výtvarná kultura let 1620-1780, 3: Historie a kultura. Olomouc, 2011. s. 234.)

¹⁰² POTMĚŠIL, Jaroslav, SEKAL, Josef a KONEČNÝ, Karel. Klášter Hradisko: populární průvodce po současném Hradisku u Olomouce. Praha: SSŘ FMO v redakci Impuls, 1992. s. 29

¹⁰³ POTMĚŠIL, Jaroslav, SEKAL, Josef a KONEČNÝ, Karel. Klášter Hradisko: populární průvodce po současném Hradisku u Olomouce. Praha: SSŘ FMO v redakci Impuls, 1992. s. 35,36

2.4.2 Kostel sv. Michala

Obrázek 10-hlavní vstup do kostela sv. Michala

Jedním z nejvýznamnějších olomouckých kostelů je bezpochyby barokní kostel sv. Michala nacházející se na Michalském návrší, vyvýšeném místě městské rezervace. Kostel s dlouhou historií a velkou řadou stavebních proměn je spojován s řádem¹⁰⁴ dominikánů.¹⁰⁵ Na místě, kde nyní stojí kostel sv. Michala již v 10. či 11. století stávala kaple zasvěcená sv. archandělu Michaelovi, o níž dokládají nejstarší písemné prameny.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Řád dominikánů neboli bratří kazatelů založil sv. Dominik patřící mezi významné osobnosti křesťanského středověku, jenž svým dílem ovlivnily evropské poměry po stránce duchovní, sociální i společenské.

¹⁰⁵ BLÁHA, Josef, Miloslav POJSL a Vladimír HYHLÍK. Olomouc: kostel sv. Michala. Velehrad: Historická společnost Starý Velehrad, 1992, s.3

¹⁰⁶ KAVIČKA, Karel. *Chrám svatého Michala v Olomouci*. Olomouc: Římskokatolická farnost sv. Michala, 2011, s.7

Dnešní kostel sv. Michala je součástí areálu, kde se prolínají tyto architektonické slohy: gotika, baroko a klasicismus¹⁰⁷.

Stávající ranně barokní kostel, jedna z nejvýznamnějších památek barokní architektury v Olomouci, je první kopulovou stavbou severoitalského typu na Moravě. Tvůrcem dnešního kostela je architekt Giovanni Pietro Tencalla, jenž zbarokizoval původní gotickou stavbu, kterou však nedokončil, a tak na stavbě pokračoval další italský architekt Domenico Martinelli. Tito dva architekti dodali kostelu ojedinělý charakter. Specifický raně barokní charakter dodávají kostelu především tři kopule¹⁰⁸ s tambury. Střední hlavní kopule s obdélníkovým okny zakončenými obloukem má jako jediná kruhovou základnu a na ní osmihranný tambur s osmibokou lucernou na vrcholu. Boční kopule mají okna kruhová a jsou zdobeny lizénami.¹⁰⁹

Kostel sv. Michala je obdélníkového půdorysu složeného ze tří čtvercových polí s osmi pilíři v rozích. Po stranách chrámové lodi se nachází čtyři oltáře, umístěny v mělkých kaplích mezi pilíři. Na hlavní loď pak navazuje kněžiště.¹¹⁰ Nejčlenitější částí kostela je západní průčelí s hlavním vstupem do kostela, které je tvořeno středním rizalitem vystupujícím do ulice a dvěma bočními partery. Průčelí je zdobeno vysokými pilastry s jónskými hlavicemi s volutami v horní části zdobené listovím. Dolní část průčelí je obložena obdélníkovými deskami z pískovce. Vchod do kostela zdobí po obou stranách niky se sochami Salvátora a Panny Marie od olomouckého sochaře Ondřeje Zahnera¹¹¹.

¹⁰⁷ Dochované gotické prostory patří mezi nejstarší prostory kostela. Z původního kostela se zde zachovaly křížové klenby pocházející ze 13. století, obvodové gotické zdivo kostela, kaple sv. Alexej, gotická zvonice a původní okno v ambitu. Z renesance se dochovalo několik náhrobních kamenů a z období klasicismu pochází portik před farou a východním křídlem.

¹⁰⁸ Tři kopule vypovídají tajemství Boží Trojice. Východní kopule zobrazuje Boha Otce, střední Ducha Svatého a západní kopule Boha Syna. Všechny tři kopule jsou zakončeny lucernami, z nichž střední kopule obsahuje navíc v nejvyšším bodě holubici, symbol Ducha Svatého. (KAVIČKA, Karel. *Chrám svatého Michala v Olomouci*. Olomouc: Římskokatolická farnost sv. Michala, 2011, s.31)

¹⁰⁹ KAVIČKA, Karel. *Chrám svatého Michala v Olomouci*. Olomouc: Římskokatolická farnost sv. Michala, 2011, s.28

¹¹⁰ KAVIČKA, Karel. *Chrám svatého Michala v Olomouci*. Olomouc: Římskokatolická farnost sv. Michala, 2011, s.30

¹¹¹ Ondřej Zahner (1709-1752) byl původem franský sochař, jenž strávil celý svůj umělecký život v Olomouci. Je považován za jednoho z předních olomouckých barokních sochařů. Jeho stylovým výrazem bylo bavorské baroko. (Ondřej Zahner. *Muzeum umění Olomouc* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://www.muo.cz/vystavy-2009/ondrej-zahner-1709ndash1752--430/>)

Hlavní vchod obdélníkového tvaru je orámovaný kamenným ostěním se žlábkem. Nad ním se nachází oválná mramorová pamětní deska s nápisem, který obsahuje letopočet 1707, tedy rok posvěcení kostela a rok 1829, kdy byla obnovena fasáda. Nad vchodem je průčelí prolomeno oknem obdélníkového tvaru zakončené obloukem, jenž osvětluje hudební kůr.

Severní průčelí kostela je taktéž jen stroze zdobené, podobně jako je to u hlavního průčelí. Zdobí jej čtyři dvojice pilastrů sahající k hlavní římsě, mezi nimiž jsou tři obdélníková pole. Každé pole nese tři sdružená obdélníková okna zakončená půlkruhem, z nichž vždy prostřední okno vyčnívá oproti ostatním svou výškou i šířkou.

Stejně zdobená je i fasáda presbytáře na severní straně a jižní boční stěna lodi. Východní průčelí nad městskými hradbami, které je přístupné ze zahrady, je zdobnější a členitější. Průčelí rozdělené na dvě patra sahá až ke kordonové římsě, nad níž se nachází barokní štít s volutami. Na průčelí se nachází deset jednoduchých obdélníkových oken v různých velikostech, vždy však zakončeny obloukem. Ve štítu se nachází dvě menší okna, která osvětlují kněžiště, ostatní okna pak osvětlují sakristii, chodby a přilehlé komory.¹¹²

Interiér kostela představuje jednolodní halu bez klenby se třemi kopulemi. V přední části se nachází dvě empory. V západní části je připojena převýšená obdélníková předsíň, do které se vstupuje po schodech. Po bočních stranách haly se nachází kaple propojené obloukem s prostorem lodi. Oko diváka přitáhne především horní část lodi, kde se nachází barevná vitrážová okna s figurálními motivy a také světlem zalité kopule, kde zejména ta nejvyšší prostřední kopule vyzařuje skrz její bán a lucernu intenzivní světlo. Právě kopule dodávají celému prostoru krásu a bohatost. Interiér tvoří řád pilastrů, které zdůrazňují vertikální členění vnitřku táhnoucí se přes dvě patra, jenž je typickým znakem raného baroka.¹¹³

V horní polovině západní části lodi stojí hudební kůr s varhany stojící na mohutných půlkruhovitých obloucích, které zdobí štukové reliéfy vznášejících se andělů v nadživotní velikosti. Štukovou výzdobu interiéru navrhl významný umělec, sochař

¹¹² KAVIČKA, Karel. *Chrám svatého Michala v Olomouci*. Olomouc: Římskokatolická farnost sv. Michala, 2011, s.28,29

¹¹³ KAVIČKA, Karel. *Chrám svatého Michala v Olomouci*. Olomouc: Římskokatolická farnost sv. Michala, 2011, s.30

a štukatér Baltazar Fontana¹¹⁴, který spolupracoval s Giovanni Pietrem Tencallou. Kůr je ohraničen prolamovaným zábradlím složeným ze tří dílů, z nichž střední díl je vyklenut po prostoru lodi konvexně a krajní díly konkávně. Uprostřed se nachází varhany s píšťalami, postavami andílků a zlacenými rokajemi.

Při pohledu na strop kostela vidíme klenby kopulí, jež jsou bohatě zdobeny freskami od vídeňského malíře Ferdinanda Nabotha. Fresky hlavní kopule zobrazují výjevy z Kristova života. Spodní část kopule má kruhový ochoz, jenž je doplněn barokní balustrádou. Pod ní se skrývá bohatá štukatura tvořená pozlacenými věnci a také čtyři pole s freskovými obrazy. Další fresky se nachází na stropě presbytáře ve tvaru kříže, jejichž autorem je vídeňský malíř Josef Dragan. Oko diváka přilákají také okna s vitrážemi. Na jednom z oken je zobrazena patronka církevní hudby, sv. Cecílie, největší okno znázorňuje Pannu Marii s Ježíškem na trůně, a nad křtitelnicí vidíme okno s vitráží sv. Jana Křtitele. Další vitráže se nachází nad oltářem sv. Šebestiána, sv. Jana Sarkandera, nad oltářem Panny Marie v Naději a také nad oltářem sv. Filomeny. Návrh i malbu vitráží provedl profesor Franz Mayer z Mnichova.

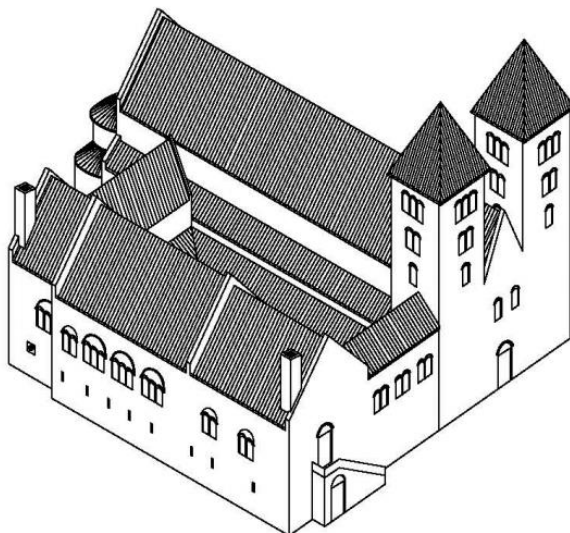
V roce 1730 byl v kostele vytvořen nový barokní hlavní oltář stojící na třech kamenných stupních. Oltář kvádrového tvaru je zhotoven z umělého žlutého mramoru a ozdoben třemi kruhovými mozaikovými medailony. Po stranách dřevěného svatostánku klečí sochy pozlacených andělů v životní velikosti. Za oltářem se nachází barokní dřevěné retabulum, jehož součástí je šest mohutných sloupů se zlacenými hlavicemi a pilastry. Uprostřed stojí pozlacená kartuše s Mariogramem, na okrajích postavy andělů a vnitřní část retabula zdobí rokajové vázy. Dominantu retabula je oltářní obraz se zlaceným rámem. Obraz znázorňuje sv. archanděla Michaela v brnění a červeným pláštěm, jak šlape na hlavu poraženého d'ábla a zároveň na ni míří plamenným mečem. Vedle oltářního obrazu jsou pozlacené sochy čtyř církevních učitelů v nadživotní velikosti.¹¹⁵

¹¹⁴ Baltazar Fontana (1661-1733) byl vyškolen v Římě. Mistrně ovládal plastické dekorativní prvky, včetně figurálního štuku. (KAVIČKA, Karel. *Chrám svatého Michala v Olomouci*. Olomouc: Římskokatolická farnost sv. Michala, 2011, s.31)

¹¹⁵ KAVIČKA, Karel. *Chrám svatého Michala v Olomouci*. Olomouc: Římskokatolická farnost sv. Michala, 2011, s.31-35

3. Přílohy – fotografie a dokumentace památek

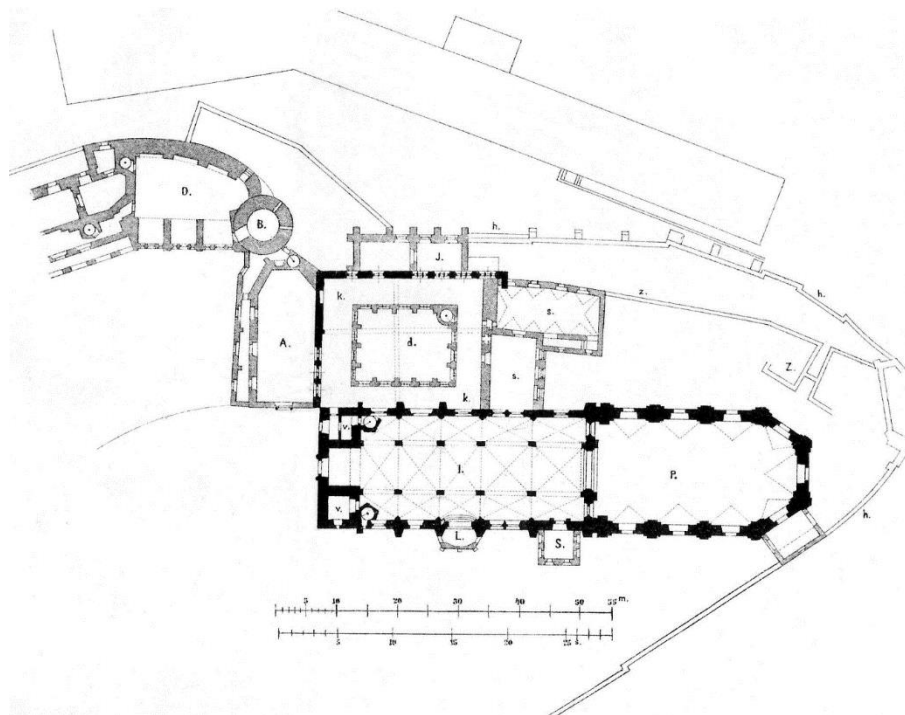
Románské umění

Obrázek 11-Románská podoba katedrály sv. Václava

Obrázek 12-Olomoucký hrad v polovině 19. století, ještě před regotizací katedrály sv. Václava

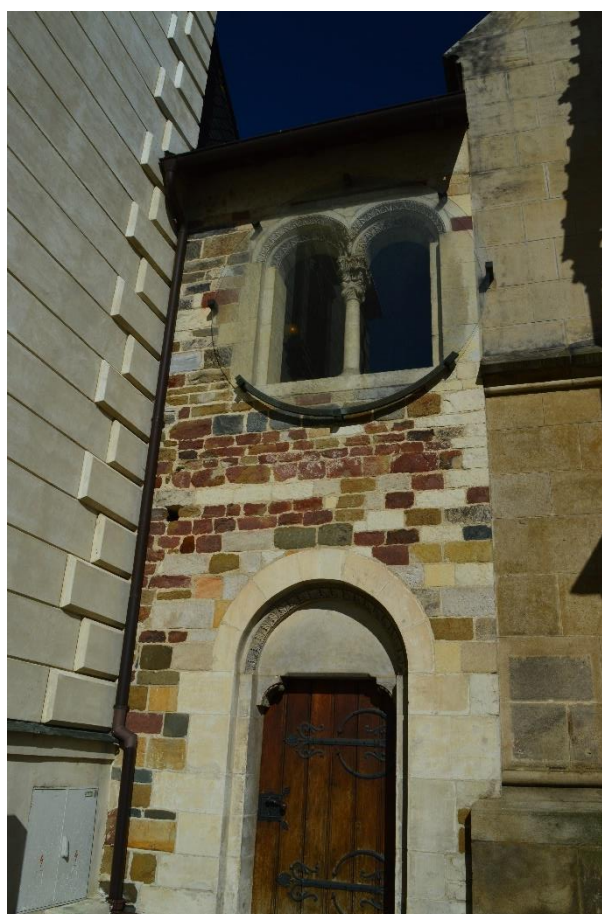

Obrázek 13-Václavské náměstí před rokem 1883

A.	kaple sv. Anny	s.	sakristie
B.	kaple sv. Barbory	S.	kaple sv. Stanislava
d.	dvůr se studní	v.	věže chrámové
D.	děkanství	—	zbytky zdí knížecích komnat
J.	kaple sv. Jana křtitele	z.	zbytky starých hradeb
k.	křížová chodba	☩	románská okna
l.	loď chrámová	h.	nynější hradby
L.	loretánská kaple		
P.	presbytář		

Obrázek 14-Románská okna biskupského paláce

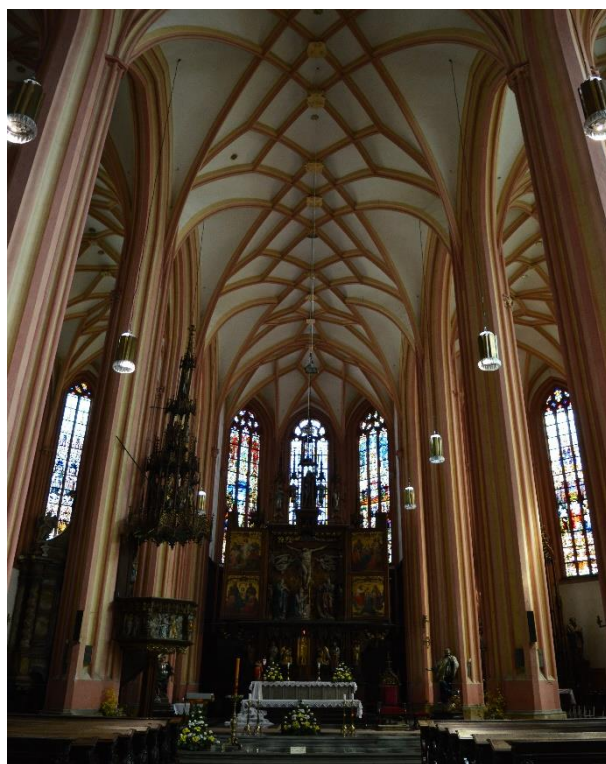

Obrázek 15-Románská okna a vchod do biskupského paláce

Gotické umění

Obrázek 16-kostel sv. Mořice ze západní strany

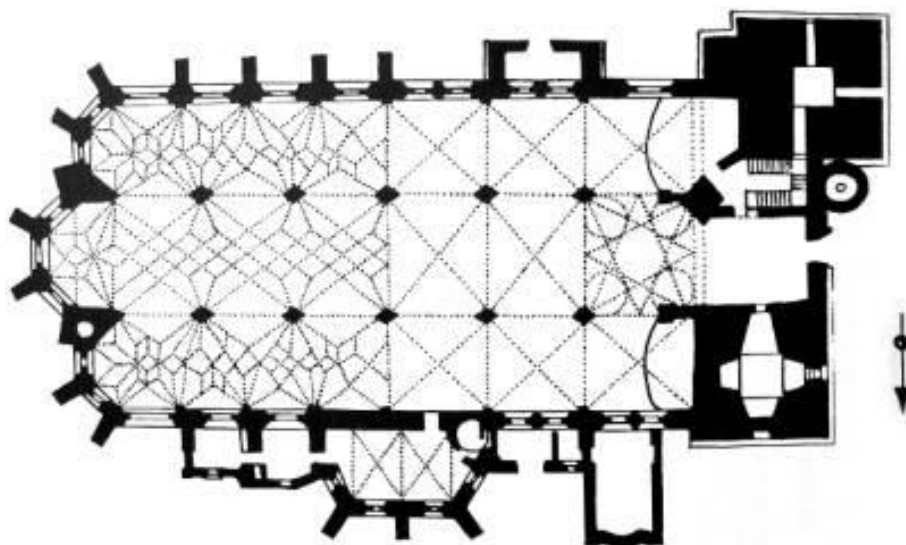
Obrázek 17-interiér kostela sv. Mořice

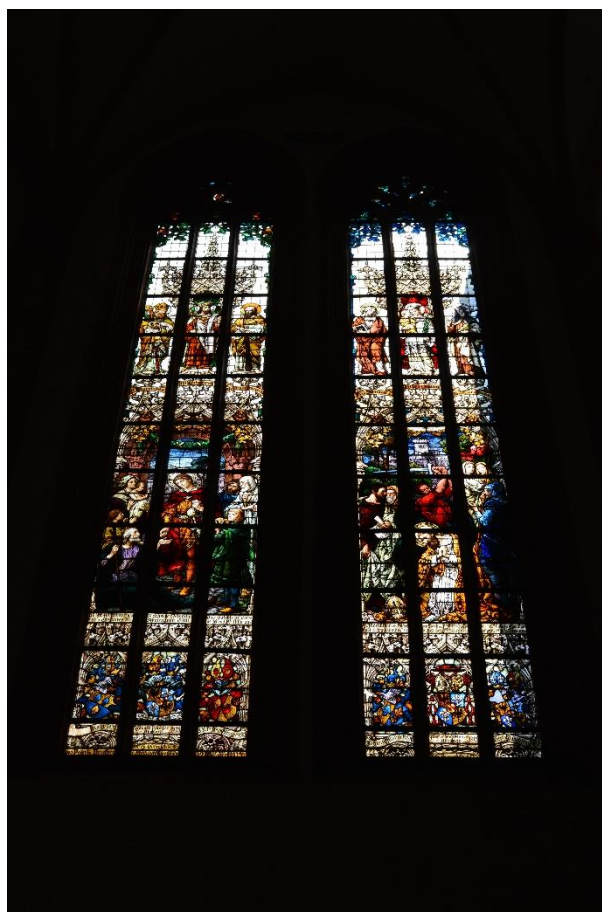
Obrázek 18-vchod do kostela sv. Mořice

Obrázek 19-kopie sousoší Olivetské hory u jižní stěny kostela sv. Mořice

Obrázek 20-půdorys kostela sv. Mořice

Obrázek 21-vitřezová okna kostela sv. Mořice

Obrázek 22-kostel Neposkvrněného početí Panny Marie

Obrázek 23-kostel Neposkvrněného početí Panny Marie

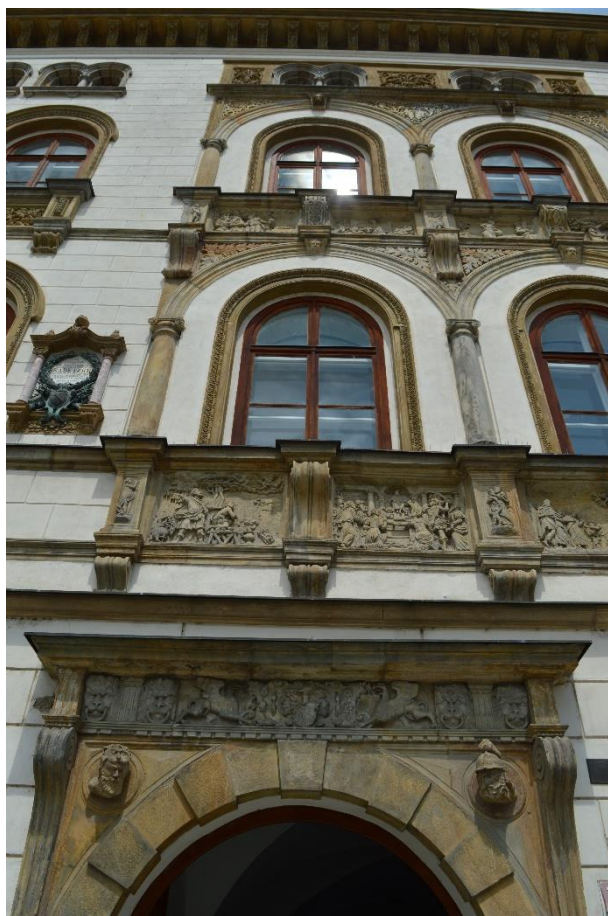

Obrázek 24-interiér kostela Neposkvrněného početí Panny Marie

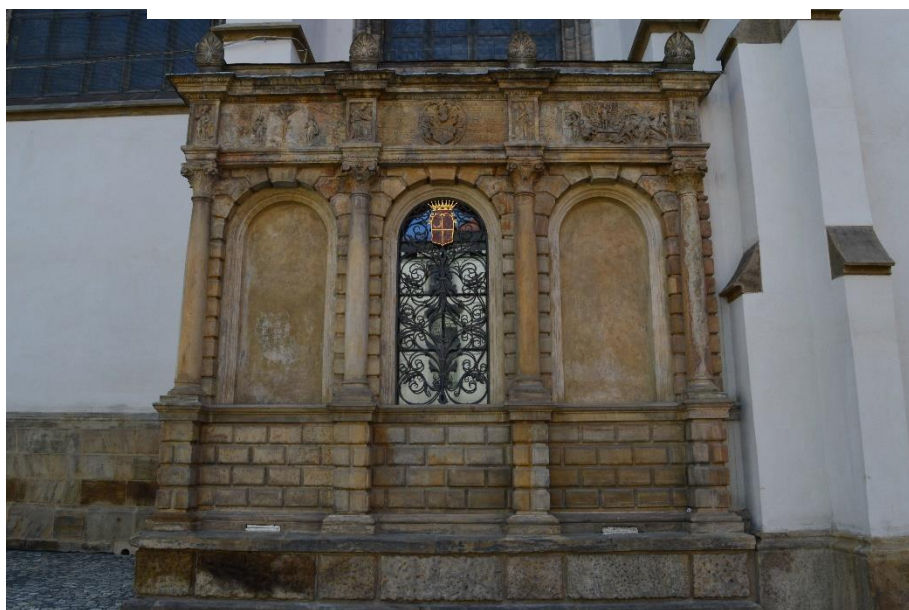

Obrázek 25-nástěnné malby v kostele Neposkvrněného početí Panny Marie

Renesanční umění

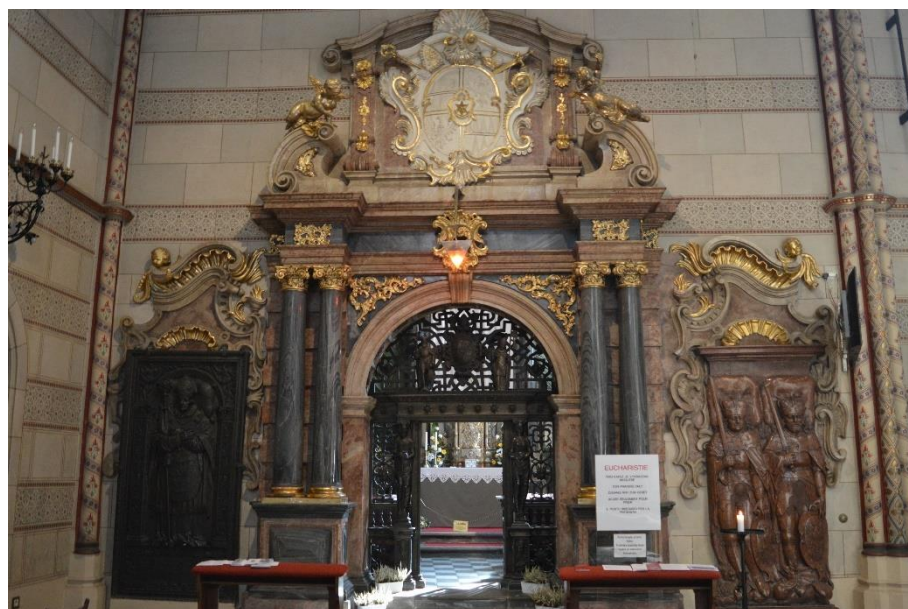
Obrázek 26-průčelí Edlmannova paláce

Obrázek 27-Edlmannova kaple z profilu u kostela sv. Mořice

Obrázek 28-nárožní arkýř Hauenschildova paláce

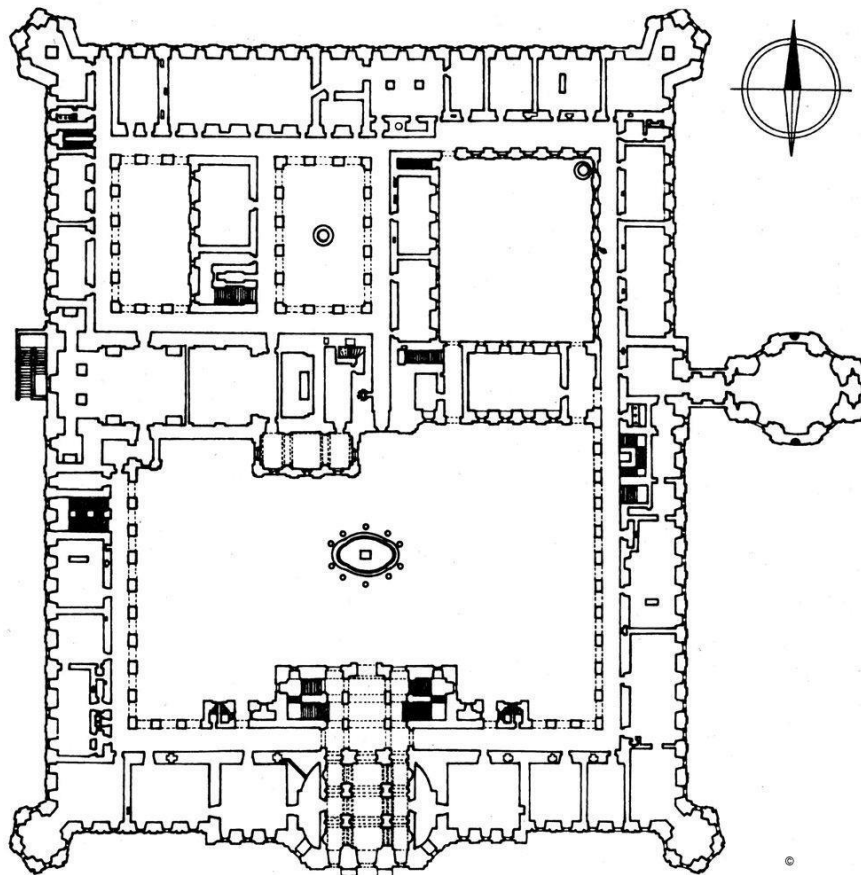

Obrázek 29-vstup do kaple sv. Stanislava z katedrály sv. Václava

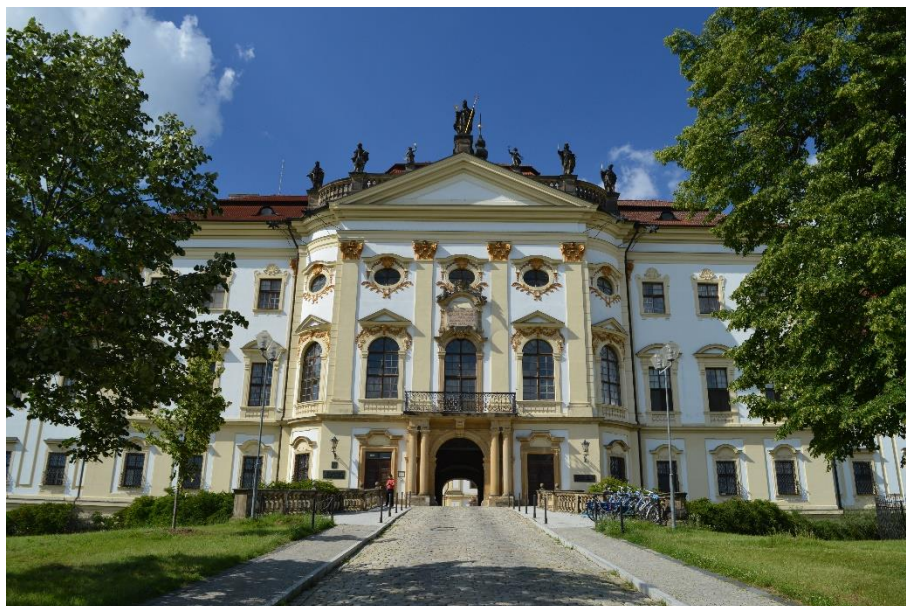

Obrázek 30-renesanční arkády na nádvoří Petrůvského paláce

Barokní umění

Obrázek 31-půdorys Klášterního Hradiska

Obrázek 32-průčelí Klášterního Hradiska

Obrázek 33-věž Klášterního Hradiska

Obrázek 34-pohled na Klášterní Hradisko z velkého nádvoří

Sochy ve výklencích vestibulu Klášterního Hradiska:

Obrázek 36-Jaro

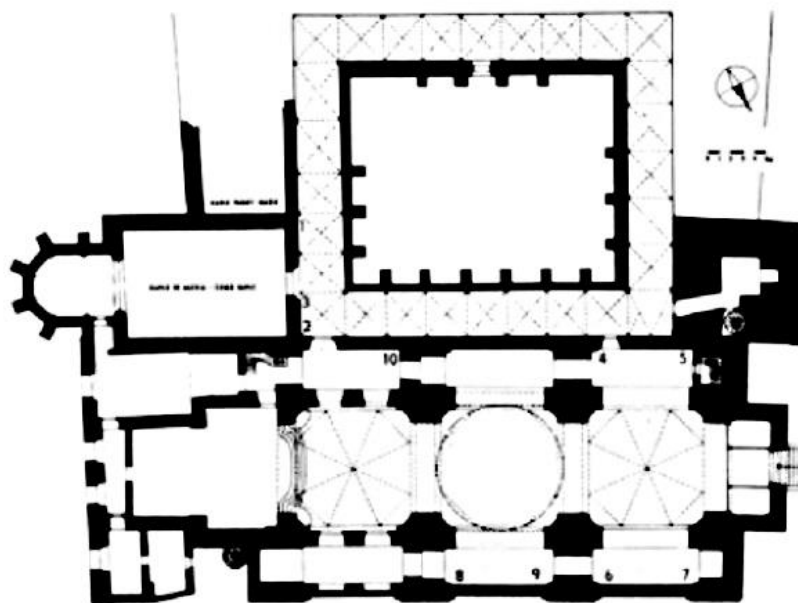
Obrázek 35-Léto

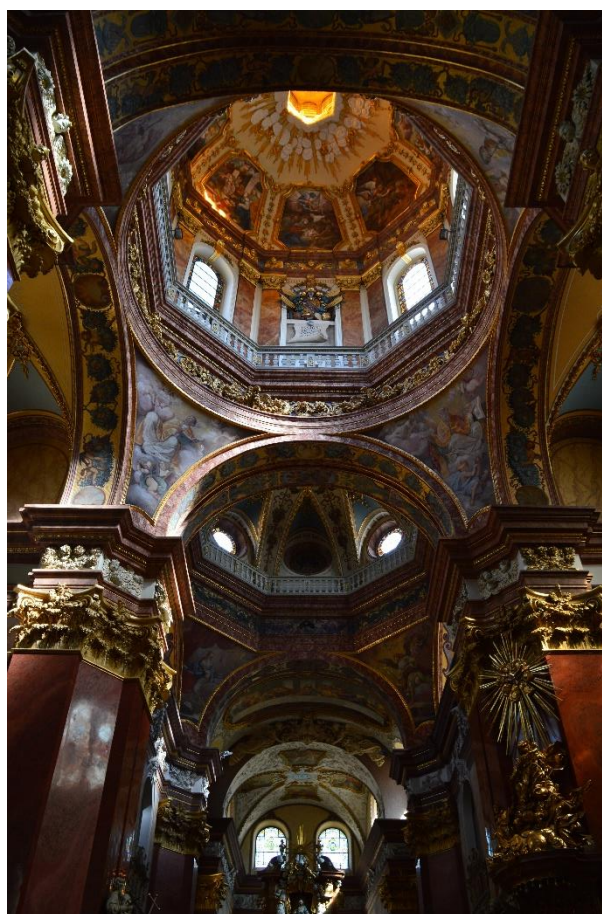
Obrázek 38-Podzim

Obrázek 37-Zima

Obrázek 39-půdorys kostela sv. Michala

Obrázek 40-interiér kostela sv. Michala

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část diplomové práce je zaměřena na památkovou edukaci žáků 2. stupně ZŠ, která bude probíhat v rámci výtvarné výchovy. Cílem praktické části má být seznámení žáků s architektonickými památkami Olomouce prostřednictvím návštěvy památek. Návštěva památek bude probíhat formou exkurze, která bude rozdělena do čtyř dní v průběhu jednoho školního roku. Žáci navštíví deset olomouckých architektonických památek čtyř uměleckých slohů. Před návštěvou budou žáci seznámeni s památkami, které v dané dny navštíví. Každý z uměleckých slohů bude s žáky probrán v hodině výtvarné výchovy. Vždy po probrání daného slohu bude následovat exkurze, která začne románským uměním, tedy návštěvou románského biskupského paláce a dále bude pokračovat přes památky gotické (kostel sv. Mořice a kostel Neposkvrněného početí Panny Marie), renesanční (Edelmannův palác, Edelmannova hrobka, Haunschildův palác, kaple sv. Stanislava a arkády na nádvoří Petrášova paláce) a na závěr navštívíme památky barokní (Klášteří Hradisko a kostel sv. Michala). Nejdůležitějším znakem a cílem památkové edukace má být především prožitek žáka, který získá během prohlídky památek. Cílem exkurze je seznámení žáků s památkami, pochopení smyslu a významu staveb, aby žáci chápali, za jakým účelem byly památky stavěny, k čemu sloužily, jak se během let měnily a jaký mají dnes význam.

Součástí praktické části je soubor několika pracovních listů, které jsou zaměřeny na vybrané olomoucké architektonické památky počínaje románským uměním a konče barokem. Soubor vytvořených pracovních listů má za úkol shrnout žákům informace o památkách Olomouce a po vyplnění podat učiteli zpětnou vazbu o tom, co se žáci naučili a co jim prohlídka památek přinesla. Cílem je prohloubit, rozvinout a ukotvit u žáků znalosti o památkách, slozích a architektonických znacích daných slohů. Žáci během vyplňování pracovních listů budou rozvíjet a prohlubovat nejen své znalosti, ale také fantazii, tvořivost, spolupráci s ostatními žáky apod.

V praktické části budou použity jak metody slovní (monologické, dialogické), názorně demonstrační (pozorování památek) tak i praktické (práce s textem a vyplnění pracovních listů). Některé úkoly v pracovních listech jsou zaměřené přímo na nutnost přistoupit k památce, prohlédnout si ji zblízka a inspirovat se jí během vyplňování pracovního listu.

1. Památková edukace pro žáky 2. stupně ZŠ

Památková edukace pro žáky 2. stupně ZŠ je zaměřena na památky Olomouce, jejich interpretaci a zpřístupnění. Má doplnit klasickou výuku výtvarné výchovy zábavnou formou v terénu prostřednictvím exkurze, kdy s žáky navštívíme konkrétní architektonické památky v Olomouci. Exkurze bude rozdělena na čtyři samostatné dny, během kterých s žáky památky navštívíme. Před každou exkurzí proberu s žáky daný umělecký sloh, jeho charakteristické znaky a přiblížím jim památky, které jsou pro daný sloh typické. U románského umění seznámím žáky s románským biskupským palácem, který poté navštívíme. U gotického umění to bude kostel sv. Mořice a kostel Neposkvrněného početí Panny Marie, u renesančního umění Edelmannův palác, Edelmannova hrobka, Haunschildův palác, kaple sv. Stanislava a arkády na nádvoří Petrášova paláce, a u barokního umění nejprve probereme a poté navštívíme Klášterní Hradisko a nakonec kostel sv. Michala. Důležité informace o památkách a slozích se žáci dozví během hodiny výtvarné výchovy, další informace pak během prohlídky památek a ti zvědaví si mohou další informace a zajímavosti dohledat prostřednictvím internetu.

Během hodiny výtvarné výchovy se zaměřím na charakteristiku daných slohů, kterou žákům přiblížím, seznámím je s danými památkami, které později navštívíme v rámci exkurze, také si ujasníme historické souvislosti, ukážeme si a popíšeme základní znaky architektury, které budeme moct později sledovat při návštěvě památek a seznámíme se s pojmy, které pak budou žáci moct hledat a pojmenovávat při prohlídce památek.

V hodině výtvarné výchovy zaměřené na románské umění seznámím žáky s pojmy týkající se románské architektury, jimiž jsou: katedrála, klášter, kostel a rotunda, ale také pojmy spojené s konkrétní olomouckou románskou památkou, kterou je Biskupský palác. Budeme si povídat o biskupském paláci, řekneme si co, je to biskupství, biskup, církev, patron apod. Ukážeme si, jak vypadá románský sloup a naučíme se pojmenovávat jeho části jimiž jsou: dřík, patka a hlavice. Ukážeme si také na fotografiích, mapách a půdorysech, jak románský palác vypadal dříve a při návštěvě biskupského paláce tak budeme moct porovnat dřívější a dnešní podobu. Při prohlídce biskupského paláce se zaměříme na románská okna a při prohlídkách dalších památek budeme pozorovat, jak se okna postupem času měnila až do dnešní podoby.

V hodině zaměřené na gotické umění se seznámíme s architektonickými pojmy jako jsou: fiála, chrlič, kružba, rozeta, křížová a hvězdová klenba, římsa, vitráž apod. Tyto znaky pak budeme s žáky hledat a pojmenovávat na gotických olomouckých památkách jimiž jsou kostel sv. Mořice a kostel Neposkvrněného početí Panny Marie, které v rámci exkurze navštívíme.

V další hodině se zaměříme na renesanční umění a řekneme si co znamenají pojmy: portál, arkáda, bosáž, průčelí, balustráda, arkýř atd. Vysvětlíme si jaký je rozdíl mezi památkami církevními a pozemskými, a pomocí grafu je rozdělíme. Následně navštívíme Edelmannův palác, Edelmannovu hrobku u kostela sv. Mořice, Haunschildův palác, kapli sv. Stanislava u katedrály sv. Václava a také se půjdeme podívat na renesanční arkády do nádvoří Petrašova paláce. Během prohlídky památek budeme s žáky pojmenovávat architektonické znaky, které jsme se během hodiny výtvarné výchovy naučili.

Před poslední exkurzí za památkami Olomouce se v hodině výtvarné výchovy zaměříme na barokní umění, které později uvidíme při prohlídce Klášterního Hradiska a kostela sv. Michala. Nejdříve se však seznámíme s pojmy, jimiž jsou: freska, nika, mozaika, štukatura, kopule, reliéf a alegorie.

Zmíněné základní pojmy žákům vysvětlím a přiblížím, další pojmy a znaky týkající se těchto čtyř uměleckých slohů si však žáci budou dohledávat sami pomocí internetu a ve slovníku¹¹⁶ pojmů z dějin umění, díky čemuž si pojmy lépe zapamatují.

Součástí všech čtyř exkurzí bude nejen prohlídka památek, povídání si o památkách, vnímání a nasávání atmosféry památek a s tím spojený zážitek z prohlídky, poznávání prvků a znaků na památkách, porovnávání a hledání rozdílů mezi památkami, ale také vyplnění pracovních listů, během kterých si žáci ožíví získané informace, využijí svých znalostí, schopností, tvořivosti a nápaditosti, a tím mi podají zpětnou vazbu. Na úplný závěr exkurze provedeme s žáky zhodnocení, kdy si společně popovídáme o průběhu exkurze, co se nám líbilo či nelíbilo a podělíme se s ostatními žáky o zážitky.

¹¹⁶ BLAŽÍČEK, Oldřich J. a Jirí KROPÁČEK. Slovník pojmů z dějin umění: názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého umění. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1991. 2146 s.

1.2 Cíle

Pro tuto památkovou edukaci jsem zvolila obecné cíle, které jsou zaměřeny na zpřístupnění památky v Olomouci. Hlavním cílem je navštívit s žáky památku, prohlédnout si je, popovídat si o nich, nasát atmosféru, která z památek vyzařuje a odnést si z prohlídky příjemný zážitek. Díky návštěvě památek bych chtěla umožnit žákům vytvořit si kladný vztah ke kulturně historickému dědictví, vzbudit u nich zájem o historii Olomouce, a především o olomoucké památky.

Po návštěvě památek bude následovat vyplnění pracovních listů, díky kterým si žáci nejen ožíví a prohloubí získané informace, ale také využijí svoji tvořivost, nápaditost a fantazii. Pracovní listy v tomto případě poslouží jako didaktické pomůcky, které mi poskytnou zpětnou vazbu. Pracovní list bude mít žák po celou dobu edukace u sebe a jeho úkolem je vyplnit zadané úkoly. Jelikož se jedná o edukaci hravou formou, není podmínka, že každý žák musí vypracovat pracovní listy samostatně. Lze tedy pracovat ve skupině a vzájemně si radit a pomáhat. Taktéž není podmínkou vyplnit celý pracovní list na místě, tedy v blízkosti památky. Některé úkoly jsou časově náročnější, jako třeba kreslení obrázku dle své fantazie, a je možné je splnit ve škole či doma za domácí úkol. Pracovní list má sloužit žákům jako pomůcka při učení, obsahuje totiž základní informace o daných památkách a slozích, které by žáci měli znát. Cílem je rozvinout u žáků všechny klíčové kompetence, převážně pak kompetenci k učení, ale i k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanskou a pracovní. Během této edukace by mělo být intenzivně rozvíjeno žákovo poznání především ve vzdělávacích oblastech Člověk a společnost, Umění a kultura a v dalších.

1.3 Cílová skupina

Jako cílovou skupinu pro památkovou edukaci jsem zvolila žáky 2. stupně základních škol. Pracovní listy, které budou součástí edukace jsou tedy vytvořeny především pro žáky ve věku od jedenácti do patnácti let a mají sloužit jako didaktické pomůcky v rámci výuky výtvarné výchovy. Pracovní listy však lze využít i např. pro opakování učiva s žáky středních škol. Pracovní listy mohou být využity také v rámci zájmového výtvarného kroužku např. i pro žáky prvního stupně. Někteří žáci tak využijí pracovní listy k seznámení se s novým učivem, jiní pak pro procvičování a opakování, ale především k rozvoji fantazie, kreativity, tvořivosti, vytrvalosti, vzájemné spolupráce apod.

1.4 Časový plán

Exkurze pro žáky 2. stupně ZŠ bude rozdělena do čtyř samostatných jednodenních akcí v průběhu jednoho školního roku. Akce bude realizována v rámci čtyř výletů ideálně v jarním a podzimním období, tudíž dvě exkurze v prvním pololetí a dvě exkurze ve druhém. Jelikož budou exkurze poměrně časově náročné, je třeba vše předem naplánovat a seznámit žáky s průběhem akcí. Součástí exkurzí budou samotné prohlídky interiérů památek, ale také zkoumání památek z exteriéru, povídání si o památkách a historických souvislostech a vypracování pracovních listů. Musí se počítat také s přepravou na místo určení, pauzami na svačinu a WC, a přepravou zpět do školy.

První jednodenní exkurze bude zaměřena na románské umění v Olomouci, kdy s žáky navštívíme románský biskupský palác, který je součástí Arcidiecézního muzea nacházejícího se na Václavském náměstí vedle katedrály sv. Václava. Jelikož bude Arcidiecézní muzeum do května roku 2022 zavřeno, bude potřeba plán exkurze přizpůsobit otevírací době, ale za to žáci uvidí prostory s románskými okny, jež budou po znovuotevření více osvětlena přirozeným světlem. Exkurze bude časově poměrně náročná, jelikož součástí exkurze bude jak prohlídka interiéru biskupského paláce, tak procházka parkem Pod Dómem s pozorováním zbytků románské architektury, následné povídání si o biskupském paláci a jeho proměnách v průběhu let, fotografování románských znaků a vypracování pracovních listů.

Druhá exkurze bude zaměřena na gotické umění v Olomouci, a tak s žáky navštívíme kostel sv. Mořice a kostel Neposkvrněného početí Panny Marie. Výhodou je, že jsou tyto dva kostely od sebe poměrně blízko, a tak nebude problém s pěším přemístěním. V kostelech budeme moct s žáky strávit dostatečné množství času k jeho prozkoumání a sledování detailů gotického umění, a tak zbyde dostatek času i na prohlídku jeho exteriéru, povídání si o historických souvislostech, proměnách a rekonstrukcích, fotografování kostelů a vypracování pracovních listů.

Třetí exkurze se bude týkat renesančního umění, kdy s žáky zavítáme do centra města Olomouce a prohlédneme si tam Edelmannův palác, Edelamnovu hrobku, Haunschildův palác, a také si půjdeme prohlédnout arkády na nádvoří Petrášova paláce. Další renesanční památkou, kterou taktéž navštívíme bude kaple sv. Stanislava nacházející se na Václavském náměstí, jež je dostupná z chrámu sv. Václava.

Poslední čtvrtá exkurze bude za olomouckými památkami barokními. Ty si budeme moct prohlédnout během návštěvy kostela sv. Michala a Klášterního Hradiska. Jelikož jsou tyto dvě památky z uměleckého hlediska velmi bohaté a mají nám co nabídnout, strávíme poměrně velké množství času prohlídkou jak jejich exteriéru, tak především jejich interiéru.

Během každé exkurze budou mít žáci pracovní listy u sebe. Některé úkoly z pracovních listů vypracují žáci v průběhu exkurze, bude-li čas a možnost sednout si ke stolu. Jiné úkoly však vyžadují pečlivost, a proto je žáci vypracují ve škole po návratu z exkurze v nejbližší možné době. Některý z úkolů, jako je např. fotografování památek a lepení fotek do pracovního listu, dostanou žáci za domácí úkol. Na závěr si pracovní listy společně zkontrolujeme a opravíme případné chyby.

1.5 Metody a prostředky

Hlavním prostředkem pro památkovou edukaci budou konkrétní olomoucké památky, které s žáky později navštívíme. Návštěvě památek bude předcházet klasická hodina výtvarné výchovy, ve které probereme čtyři umělecké slohy: románský, gotický, renesanční a barokní. Zaměříme se na jejich charakteristiku, znaky, základní pojmy a seznámíme se s danými památkami. Během edukace budou použity metody slovní – monologické i dialogické, kdy žákům představím umělecké slohy a dané památky, seznámím je se základními pojmy a architektonickými znaky, které si později názorně ukážeme na památkách, budeme si s žáky o památkách povídat, předávat si vzájemně informace, vysvětlíme si význam a funkci památek atd. Další z metod, která bude využita je názorně-demonstrační, kdy si nejprve ukážeme památky a znaky architektury na obrázcích či videu a poté je společně navštívíme. Na závěr bude využita i metoda dovednostně-praktická, která bude zaměřena na výtvarnou dovednost žáka při vyplňování pracovních listů, fotografování památek apod. Do památkové edukace se budou prolínat také mezipředmětové vztahy, jako je např. Český jazyk, který si žáci procvičí především při vyplňování pracovních listů, dějepis, který se bude odrážet v historických souvislostech památek, zeměpis při určování polohy památek a také jejich postavení vůči světovým stranám, např. průčelí natočené směrem k severu apod.

1.6 Organizace

Památková edukace bude probíhat formou čtyř jednodenních exkurzí během jednoho školního roku. Před uskutečněním exkurze nejprve zajistím povolení od ředitele školy, abych mohla s žáky navštívit památky místo výuky během školního týdne. Dále zažádám o doprovod jiného učitele či školního asistenta, který mi bude po dobu exkurze při ruce. Před exkurzí také objednáme prohlídku v Arcidiecézním muzeu, kam si půjdeme s žáky prohlédnout románské umění a prohlídku Klášterního Hradiska, kde budeme s žáky obdivovat barokní umění.

Exkurze bude určena pro jednu třídu, tedy skupinu žáků druhého stupně v počtu asi kolem třiceti žáků. Před každou exkurzí proberu s žáky daný umělecký sloh a přiblížím jim dané památky, které později navštívíme. Dále žáky seznámím s bezpečnostními pokyny a pokyny k chování během exkurze, jako jsou např. klid v kostele, vypnuté zvuky na mobilu při prohlídce kostela, zákaz chození na nepovolená místa, sahání na nepovolené části památek apod.

Před exkurzí vytvořím informativní leták pro žáky a jejich rodiče, ve kterém budou sepsány všechny organizační věci o exkurzi zahrnující termín exkurze, čas začátku a konce exkurze, téma exkurze a výpis konkrétních památek, dopravu k památkám, která bude prostřednictvím MHD a dále pak pěšky, stravování během dne a další potřebné věci.

1.7 Didaktické pomůcky

Hlavními a nejdůležitějšími didaktickými pomůckami pro památkovou edukaci budou pracovní listy. Konkrétně se jedná o soubor pracovních listů zaměřených na olomoucké památky z období románského, gotiky, renesance a baroka. Dalšími didaktickými pomůckami budou také obrázky, videa, mapy či plánky, které si s žáky ukážeme před návštěvou památek v rámci výtvarné výchovy. Další potřebnou didaktickou pomůckou, kterou si žáci vezmou s sebou na exkurzi, budou psací potřeby, které budou nutné pro vyplnění pracovních listů. Netypickou, avšak v dnešní době velmi často používanou pomůckou budou žákům jejich vlastní mobilní telefony či fotoaparáty, kterými budou během exkurze fotografovat památky. Pomocí mobilu si budou žáci také dohledávat informace a pojmy k tématu.

1.8 Ověření naplnění stanovených cílů, vyhodnocení

Zda byly stanovené cíle naplněny zjistím především během závěrečného rozhovoru s žáky, kdy si budeme společně sdělovat zážitky, které jsme si odnesli během návštěvy památek. Žáci budou mít za úkol sdělit, co se jim během exkurze nejvíce a nejméně líbilo, co je zaujalo a co by naopak změnili či vynechali. Také si budeme povídat o tom, jak na žáky památky působily, jaký prožitek jim přinesly, zda jim bylo např. během návštěvy kostelů příjemně, či naopak.

Jako další zpětná vazba mi poslouží také pracovní listy, které žáci vypracují, a díky nimž zjistím, co si žáci během výkladu v hodině výtvarné výchovy a z návštěvy památek odnesli.

2. Pracovní listy pro žáky 2. stupně ZŠ

Soubor pracovních listů je zaměřen na čtyři slohy počínaje románským uměním, přes umění gotické, renesanční a konče uměním barokním. Ke každému slohu jsem vybrala olomoucké architektonické památky, které jsou volně přístupné veřejnosti a žáci by je měli, někdy jen podle názvu či jen od pohledu znát. Pracovní listy obsahují úkoly pestrého charakteru, při kterých žáci rozvinou své schopnosti jak v kognitivní, psychomotorické, tak i afektivní rovině. Během vypracovávání pracovních listů budou žáci rozvíjet nejen jejich znalosti, ale také tvořivost, nápaditost, přesnost a další schopnosti spojené s výtvarnou výchovou. V pracovních listech jsou následující památky:

- 1) Románské umění – Biskupský palác
- 2) Gotické umění – Kostel sv. Mořice, kostel Neposkvrněného početí Panny Marie
- 3) Renesanční umění – Edelmannův palác, Edelmannova kaple, Haunschildův palác, kaple sv. Stanislava, Petrášův palác-arkády
- 4) Barokní umění – Klášterní Hradisko, kostel sv. Michala

Závěr

V diplomové práci jsem se zaměřila na zpřístupňování a interpretaci uměleckohistorických památek v Olomouci. Pro diplomovou práci jsem vybrala deset architektonických olomouckých památek z různých uměleckých období. Zaměřila jsem se na památky, u kterých lze pozorovat prvky z románského, gotického, renesančního a barokního období, konkrétně pak: biskupský palác, kostel sv. Mořice, kostel Neposkvrněného početí Panny Marie, kapli sv. Stanislava, Edelmannův palác, Edelmannovu kapli, Haunschildův palác, kapli sv. Stanislava, Petrášův palác s renesančními arkádami, Klášterní Hradisko a kostel sv. Michala. Tyto památky jsem navštívila, vyfotografovala a našla si o nich příslušnou literaturu a internetové zdroje, z nichž jsem při psaní diplomové práce čerpala. U památek jsem nastínila jejich historické souvislosti, proměny a vývoj památek během různých období, a také jejich popis. Stěžejní částí diplomové práce je především edukační program, který jsem sestavila pro žáky druhého stupně ZŠ. Ten je postavený na principu exkurze za olomouckými památkami. Součástí edukačního programu je organizace exkurze, metody a prostředky, časový plán, pracovní listy a závěrečné hodnocení jak pracovních listů, tak zážitků z exkurze.

Záměrem diplomové práce tedy bylo vytvořit podklad pro výuku výtvarné výchovy, jejíž součástí je edukační program pro žáky druhého stupně základní školy. Tento edukační program v podobě exkurze za památkami Olomouce má zábavnou formou zprostředkovat poznání olomouckých památek žákům druhého stupně ZŠ a rozšířit u nich nejen poznatky, které získají žáci z výkladu o památkách a slozích během výuky, ale zároveň probudit u žáků celkový zájem o kulturní dědictví a s tím spojený zážitek z exkurze.

Chtěla bych, aby žáci díky získaným informacím, a především pak po absolvování exkurze chápali význam památek, dokázali poznat a pojmenovat charakteristické znaky daných slohů na určitých památkách, získali prožitek během návštěvy památek, vnímali odlišnost staveb a uvědomili si hodnotu tohoto kulturního dědictví, které je potřeba chránit. Blíže se s památkami seznámili, znali jejich název, historickou hodnotu a další historické souvislosti, uměli během prohlídky na památce najít a pojmenovat architektonické prvky, zařadit památku k určitému slohu a získali k památce určitý vztah.

Získané znalosti by pak žáci uplatnili během práce s pracovními listy, které pro mne poslouží jako zpětná vazba.

Myslím si, že je důležité podporovat u žáků celkový vztah k umění a seznámit je blíže s památkami a kulturním dědictvím, aby si lépe uvědomovali jejich historickou hodnotu. A jelikož nejen děti se nejlépe učí názornou ukázkou, zážitková výuka v podobě prohlídky památek a následná práce s pracovními listy bude ideální volba pro seznámení se s památkami a pochopením historických souvislostí.

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Gabriela Pátková
Katedra nebo ústav:	Katedra výtvarné výchovy
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Hana Myslivečková, CSc.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Interpretace a zpřístupňování uměleckohistorických památek v Olomouci
Název práce v angličtině:	Interpretation and access to art-historical monuments in Olomouc
Anotace práce:	<p>Cílem diplomové práce, která je zaměřena na interpretaci a zpřístupňování uměleckohistorických památek v Olomouci, je oživit vyučovací hodiny výtvarné výchovy a probudit u žáků zájem o kulturní dědictví pomocí zážitku z návštěvy olomouckých památek.</p> <p>Teoretická část je zaměřena na památky města Olomouce, jejich historii, popis a zajímavosti. Památky jsou rozděleny podle uměleckých slohů. Součástí teoretické části je také péče a ochrana národního kulturního dědictví a historický vývoj umění v Olomouci.</p> <p>Praktická část obsahuje informace k realizaci památkové edukace pro žáky druhého stupně základních škol a pracovní listy.</p> <p>Součástí práce jsou fotografie a dokumentace památek.</p>

Klíčová slova:	Olomouc, památka, zpřístupnění památek, prohlídka, umění, architektura, palác, kostel, kaple, výtvarná výchova, didaktika, pracovní listy
Anotace v angličtině:	<p>The aim of the diploma thesis, which is focused on the interpretation and access to historical monuments in Olomouc, is to revive art lessons and arouse students' interest in cultural heritage through the experience of visiting Olomouc monuments.</p> <p>The theoretical part is focused on the monuments of the city of Olomouc, their history, description and attractions. The monuments are divided according to artistic styles. The theoretical part also includes the care and protection of the national cultural heritage and the historical development of art in Olomouc.</p> <p>The practical part contains information on the implementation of monument education and worksheets for lower-secondary pupils.</p> <p>The work includes photographs and documentation of monuments.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Olomouc, monument, access to monuments, sightseeing, art, architecture, palace, church, chapel, art education, didactics, worksheets
Rozsah práce:	114
Jazyk práce:	Česky

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

1. BALETKA, Tomáš, Jan BISTRICKÝ, Miroslav ČERMÁK, et al., SCHULZ, Jindřich, ed. Dějiny Olomouce. 1. svazek. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, 533 s.
2. BIŇOVEC, Karel. Petrášův palác na Horním náměstí v Olomouci: dějiny, stavebně-historický průzkum, archeologie: vydáno u příležitosti dokončení památkové obnovy objektu. V Olomouci: Památkový ústav v Olomouci, 2000. ISBN 80-902104-7-3.
3. BISTRICKÝ, Jan, JAKUBEC, Ondřej, ed. *Arcidiecézní muzeum na Olomouckém hradě: příspěvky z mezinárodní konference = The Archdiocesan Museum at Olomouc Castle : proceedings from the international conference : [Olomouc, 20.-22. listopadu 2007]*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2010. ISBN 978-80-87149-11-9.
4. BLAŽÍČEK, Oldřich J. a Jiří KROPÁČEK. Slovník pojmů z dějin umění: názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého umění. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1991. 2146 s.
5. ČERNUŠÁK, Tomáš a Miloslav POJSL. Olomouc: Klášter dominikánů a kostel Neposkvrněného početí Panny Marie. Velehrad: Historická společnost Starý Velehrad se sídlem na Velehradě, 2005. Církevní památky. ISBN 80-86157-13-X.
6. DOHNAL, Vít. *Olomoucký hrad v raném středověku: 10. až první polovina 13. století*. S.l.: Esmedia DTP, 2001. ISBN 80-238-6609-5.
7. DVOŘÁČEK, Petr. České památky UNESCO. Praha: Fragment, 2008. ISBN 978-80-253-0754-0. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:240315b0-90ae-11e6-baa5-005056827e51>
8. HAVLŮJOVÁ, Hana, Kateřina CHARVÁTOVÁ a Martina INDROVÁ. *Památky nás baví*. Vydání první. Praha: Národní památkový ústav, 2015, 219 s. ISBN 978-80-905631-7-9.
9. HEROUT, Jaroslav. Staletí kolem nás: přehled stavebních slohů. Vydání páté, přepracované a doplněné. Praha: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-389-5.

10. HLOBIL I. *Průčelí kaple sv. Stanislava v olomouckém dómě sv. Václava – pozoruhodný příklad barokní péče o památky*. In: Památ. ústav v Ol. Výroční zpráva. Olomouc 1993
11. HLOBIL, Ivo, ed. a PERŮTKA, Marek, ed. *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. Sv. 3, Olomoucko*, Olomouc: Muzeum umění, 1999. 687 s. ISBN 80-85227-34-7.
12. HLOBIL, Ivo, Pavel MICHNA, Milan TOGNER a Prokop PAUL. *Olomouc*. Praha: Odeon, 1984, 442 s.
13. HORÁČEK, Martin, Ludmila HŮRKOVÁ, Vít JESENSKÝ, Alexander MATOUŠEK, Miloš SOLAŘ, Markéta ŠANTRŮČKOVÁ, Jan UHLÍK a Dalibor PRIX. *Teoretické základy památkové péče na prahu 21. století*. Praha: Artefactum, nakladatelství Ústavu dějin umění AV ČR, 2019. ISBN 978-80-88283-27-0.
14. HORÁČEK, Martin. *Úvod do památkové péče*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. Monografie. ISBN 978-80-244-4621-9.
15. HUDSKÝ, Jaroslav. *Klášteří Hradisko 1914-1918: [střípky z historie c. a k. vojenské nemocnice, jejich poboček a ostatních nemocnic a lazaretů v Olomouci během Velké války]*. Brno: Signum belli 1914, 2012. Danse Macabre 14-18. ISBN 978-80-260-3137-6.
16. JAKUBEC, Ondřej, Marek PERŮTKA a Vladan ANTONOVIČ. *Olomoucké baroko*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2010. ISBN 978-80-87149-39-3.
17. KAŠPÁRKOVÁ, Slavomíra et al. *Olomoucké podzemí: měšťanské domy a paláce, církevní budovy a vojenské objekty*. Olomouc: Poznání, 2009. ISBN 978-80-86606-92-7.
18. KAVIČKA, Karel. *Chrám svatého Michala v Olomouci*. Olomouc: Římskokatolická farnost sv. Michala, 2011, 68 s. ISBN 978-80-260-0279-6
19. KUBEŠOVÁ, Irena Marie a Jarmila VRTALOVÁ. *Památky známé neznámé: sborník příspěvků ze semináře : Olomouc, 8.-9.9.2000 : Evropa - společné dědictví 1999-2000*. Olomouc: Město Olomouc, 2000. ISBN 80-238-6113-1.
20. KUBEŠOVÁ, Irena Marie. *Olomoucké domy a paláce =: Houses and palaces of Olomouc*. Olomouc: Statutární město Olomouc, 2003. ISBN 80-239-3066-4.

21. MICHNA, Pavel a Miloslav POJSL. Románský palác na Olomouckém hradě: archeologie a památková obnova. V Brně: Muzejní a vlastivědná společnost, 1988. Prameny k dějinám a kultuře Moravy. ISBN 80-85048-09-4.
22. MLČÁK, Leoš, Kateřina DOLEJŠÍ a Jakub POTŮČEK. Průvodce Olomoucí: umělecké památky města. 2. upravené vydání. Olomouc: Statutární město Olomouc, 2016. ISBN 978-80-87602-42-3.
23. MLČÁK, Leoš, Kateřina DOLEJŠÍ a Jakub POTŮČEK. *Průvodce Olomoucí: umělecké památky města*. Olomouc: Statutární město Olomouc, 2011. ISBN 978-80-87602-02-7.
24. MUSIL, Jiří V. a Bohumil NERYCHEL. Chrám sv. Mořice v Olomouci. Olomouc: Proboštský farní úřad u sv. Mořice v Olomouci, 1990.
25. Olomouc (Česko). Městský národní výbor. Ediční rada. (1976). Olomoucké stavební památky. Olomouc: Ediční rada Městského národního výboru v Olomouci, [1976].
26. PALOCH, Vít. Národní kulturní památky. Praha: Olympia, 1981. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:85a99550-6a23-11e3-99ab-005056825209>
27. PARKAN, František. *Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví: metodická příručka*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, katedra dějin a didaktiky dějepisu, 2008, 168 s. ISBN 978-80-7290-287-3.
28. PÁTEK, Vilém. Olomouc: průvodce po historických památkách města. V Praze: Čedok, 1952. Kam - kdy - jak.
29. PERŮTKA, Marek a Gabriela ELBELOVÁ. *Arcidiecézní muzeum Olomouc: průvodce*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2006. ISBN 80-85227-83-5.
30. PERŮTKA, Marek. Duchovní památky Olomouckého kraje: průvodce. Olomouc: SSV Studio, 2004. ISBN 80-239-4060-0.
31. RICHTER, Václav, 1993. Památka a péče. Praha: Státní ústav památkové péče, 129 s. ISBN 80-85787-61-X.
32. *Sborník Národního památkového ústavu - územního odborného pracoviště v Olomouci*. V Olomouci: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, 2005.
33. SCHINDLER, Antonín. Tajemná Olomouc, aneb, Olomouc, jak ji neznáte. Olomouc: Votobia, 2006. sv. 4, 165 s. ISBN 978-80-904149-4-5

34. SUCHÁNEK, Pavel. *K větší cti a slávě: umění a mecenát opatů kláštera Hradisko v 18. století*. Brno: Barrister & Principal, 2007. Dějiny a teorie umění. ISBN 978-80-87029-11-4.
35. ŠÍR, Jiří a ŠÍROVÁ-MOTYČKOVÁ, Kamila. *Klenoty českého baroka*. Praha: Kartografie, 2008. ISBN 978-80-7393-023-3.
36. ŠMERAL, Jiří, Jana BUREŠOVÁ, Jindřich SCHULZ a Olomouc (Česko). *Dějiny Olomouce*. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2009. sv. 1, 533 s. ISBN 978-80-244-2370-8
37. ŠTORM, Břetislav. 2007. *Základy péče o stavební památky*. Praha : Národní památkový ústav, 190 s. ISBN 978-80-87104-13-2.
38. VÁŇA, Václav, FRIČ, Pavel a FRIČOVÁ, Yvonna. *Národní kulturní památky a památky České republiky zapsané na seznam světového dědictví UNESCO*. Praha: Zlín: Titanic, 2001. ISBN 80-86062-05-8. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7d72dc80-f047-11e2-b28b-001018b5eb5c>
39. VODIČKOVÁ, Zdenka. *Národní kulturní památka Klášterní Hradisko: Vojenská nemocnice Olomouc*. Olomouc: Obecně prospěšná společnost pro památkovou ochranu Hradiska, 2004. ISBN 80-260-7972-8.

Internetové zdroje:

1. Edelmannova hrobka. *Národní památkový ústav* [online]. 2015 [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: edelmannova-hrobka-5454001
2. Edelmannův palác. *Národní památkový ústav* [online]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/edelmannuv-palac-18632758>
3. Ministerstvo kultury ČR. Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2003 – 2008. Praha: MKČR. 2003.
4. Ministerstvo kultury ČR. Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007-2013. Praha: MKČR. 2006.
5. Národní památkový ústav. *Národní památkový ústav* [online]. 2003 [cit. 2021-5-10]. Dostupné z: www.npu.cz
6. NPÚ - charakteristika poslání a činnosti. [Online] Praha: Národní památkový ústav, 2017. [Citace: 7. 4. 2021.] Dostupné z: <http://previous.npu.cz/proodborniky/narodni-pamatkovy-ustav/>.
7. Památková péče v ČR. *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pamatkova-pece-v-cr-244.html>
8. Románský biskupský palác. *Muzeum umění Olomouc* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2021-5-24]. Dostupné z: <https://www.muo.cz/romansky-biskupsky-palac--653/>
9. Středoevropský (pražský?) sochař. *Muzeum umění Olomouc* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: <https://www.muo.cz/sbirky/sochy--45/stredoevropsky-prazsky-sochar--315/>

Seznam obrázků

Obrázek 1-Budovy hradního komplexu	22
Obrázek 2-Kostel sv. Mořice ze severní strany	27
Obrázek 3- Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie	31
Obrázek 4-Edelmannův palác	35
Obrázek 5-Edelmannova kaple	38
Obrázek 6 - Haunschildův palác	40
Obrázek 7-Kaple sv. Stanislava	43
Obrázek 8-průčelí Petrášova paláce z Horního náměstí	45
Obrázek 9-Klášterní Hradisko	48
Obrázek 10-hlavní vstup do kostela sv. Michala	52
Obrázek 11-Románská podoba katedrály sv. Václava (https://www.sepka-architekti.cz/index.php?lang=cs&page=project&name=nova-prezentace-zdikova-palace-olomouc)	56
Obrázek 12-Olomoucký hrad v polovině 19. století, ještě před regotizací katedrály sv. Václava (https://cs.wikipedia.org/wiki/Olomouck%C3%BD_hrad)	56
Obrázek 13-Václavské návrší před rokem 1883 (https://www.visitolomouc.cz/cz/domske-navrsi-v-olomouci/22/)	57
Obrázek 14-Románská okna biskupského paláce	58
Obrázek 15-Románská okna a vchod do biskupského paláce	58
Obrázek 16-kostel sv. Mořice ze západní strany	59
Obrázek 17-interiér kostela sv. Mořice	59
Obrázek 18-vchod do kostela sv. Mořice	60
Obrázek 19-kopie sousoší Olivetské hory u jižní stěny kostela sv. Mořice	60
Obrázek 20-půdorys kostela sv. Mořice (https://www.hrady.cz/kostel-sv-morice-olomouc/galerie/18525)	61
Obrázek 21-vitrážová okna kostela sv. Mořice	61
Obrázek 22-kostel Neposkvrněného početí Panny Marie	62
Obrázek 23-kostel Neposkvrněného početí Panny Marie	62
Obrázek 24-interiér kostela Neposkvrněného početí Panny Marie	63
Obrázek 25-nástěnné malby v kostele Neposkvrněného početí Panny Marie	63

Obrázek 26-průčelí Edelmannova paláce	64
Obrázek 27-Edelmannova kaple z profilu u kostela sv. Mořice	64
Obrázek 28-nárožní arkýř Hauenschildova paláce	65
Obrázek 29-vstup do kaple sv. Stanislava z katedrály sv. Václava	65
Obrázek 30-renesanční arkády na nádvoří Petrášova paláce (https://olomouc.rozhlas.cz/za-fasadou-petrasova-palace-renesancni-arkady-i-ucena-spolecnost-6389628)	66
Obrázek 31-půdorys Klášterního Hradiska (http://baroqueart.museumwnf.org/database_item.php?id=monument;BAR;cz;Mon11_F;9;cs).....	67
Obrázek 32-průčelí Klášterního Hradiska.....	67
Obrázek 33-věž Klášterního Hradiska	68
Obrázek 34-pohled na Klášterní Hradisko z velkého nádvoří	68
Obrázek 35-Jaro	69
Obrázek 36-Léto	69
Obrázek 37-Podzim.....	69
Obrázek 38-Zima	69
Obrázek 39-půdorys kostela sv. Michala (http://www.turistickelisty.sportovnilisty.cz/pozice-1-top/kostel-sv-michala-je-prvni-kopulovita-stavba-severoitalskeho-typu-na-morave/?preview=true).....	70
Obrázek 40-interiér kostela sv. Michala	70

Pokud není uvedeno jinak, pochází fotografie z archivu autorky.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Pracovní listy – Románské umění v Olomouci

Příloha č. 2 Pracovní listy – Gotické umění v Olomouci

Příloha č. 3 Pracovní listy – Renesanční umění v Olomouci

Příloha č. 4 Pracovní listy – Barokní umění v Olomouci

Příloha č. 1 Pracovní listy – Románské umění v Olomouci

Románské umění v Olomouci

Jméno a Příjmení:

1. Do vynechaných políček v textu doplň následující slova:

HRADBY MUZEUM KATEDRÁLY STAVBY
PŘEMYSLOVCŮ OKNY HRADU BISKUPA

Biskupský palác

Románský biskupský palác patří mezi nejvýznamnější vrcholně románské obytné Evropy. Palác bývá často nazýván Přemyslovským palácem, a to díky domněnce, že se jednalo o sídlo olomouckých údělných knížat z rodu Dnes je však známo, že tzv. Přemyslovský palác byl ve skutečnosti sídlem olomouckého Jindřicha Zdíka.

Částečně dochovaný románský palác s architektonicky velmi cennými sdruženými románskými se nachází na Václavském návrší, vedle gotické sv. Václava. Monumentálně dodnes působí pozůstatky románského paláce ze severní a severovýchodní strany, kde se na skalnatém ostrohu vypínají kamenné

Václavské návrší patří mezi nejvyšší body historické Olomouce, v jehož severní části dnes sídlí Arcidiecézní, které nabízí prohlídky pozůstatků Olomouckého románského

2. Přeškrtni názvy, které se netýkají románského umění:

KUPOLE BAZILIKA NOVOVĚK ROTUNDA TĚŽKOPÁDNOST PRAVĚK

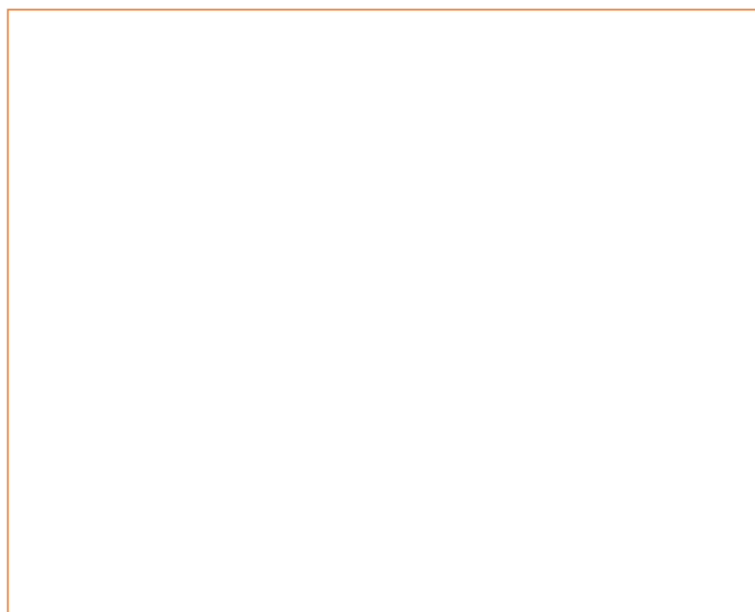
ÚZKÁ MALÁ OKNA 12. STOLETÍ SGRAFITO 15.STOLETÍ ZÁMEK HRAD

PŮLKRUHOVÝ OBLOUK MOHUTNÉ ZDIVO STŘEDOVĚK HVĚZDNICOVÁ KLENBA

3. Prohlédni si rotundy na obrázcích a nakresli jejich půdorys:

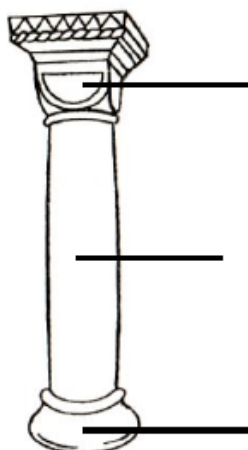
4. Inspiruj se hlavicemi sloupů u románských oken v Biskupském paláci a navrhni svoji románskou hlavici:

5. Spoj správně pojmy:

1. Pilíř	A. hlavní část sloupu
2. Patka	B. dóm, biskupský kostel s kapitulou
3. Dřík	C. obydlí mnišských řádů
4. Katedrála	D. bohoslužebná křesťanská stavba
5. Klášter	E. klenba
6. Rotunda	F. vějířový ornament. rostlinný motiv
7. Kostel	G. zakladatel kostela, kaple
8. Kupole	H. zdůrazněný hlavní vchod budovy
9. Palmeta	I. svislá podpora, mívá patku i hlavici
10. Patron	J. dolní část sloupu nebo pilíře
11. Portál	K. stavba kruhového půdorysu

6. Popiš románský sloup:

7. Jsou tato tvrzení pravdivá? Správnou odpověď zakroužkuj:

- 1) Biskupský palác bývá často nazýván Přemyslovským palácem. ANO NE
- 2) Palác byl sídlem olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka. ANO NE
- 3) Románský palác se nachází na Michalském návrší. ANO NE
- 4) Biskupský palác stojí v blízkosti katedrály sv. Václava. ANO NE
- 5) Pozůstatkem z románského období jsou hradby. ANO NE
- 6) Na paláci jsou k vidění renesanční okna. ANO NE
- 7) Na Václavském návrší dnes sídlí přírodovědné muzeum. ANO NE

8. Během prohlídky Biskupského paláce poříd 2 fotografie, na kterých budou románské znaky. Fotografie nalep zde:

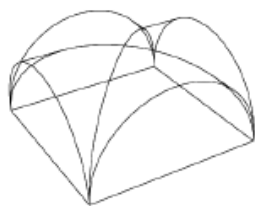
Příloha č. 2 Pracovní listy – Gotické umění v Olomouci

Gotické umění v Olomouci

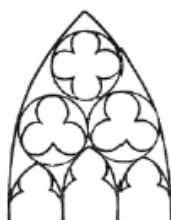
Jméno a Příjmení:

1. Pod obrázky napiš správné názvy:

fiála *chrlič* *kružba* *rozeta* *křížová klenba* *hvězdová klenba*

.....

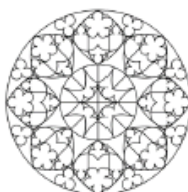
.....

.....

.....

.....

.....

2. Do vynechaných políček v textech doplň následující slova:

VARHANY TROJLODÍ HUŤ VĚŽE KRISTUS PÍŠŤAL SCHODIŠTĚ

KORVÍNA SOUSOŠÍ MALBAMI MARIE JEHLANU PŮDORYSU OLTÁŘ

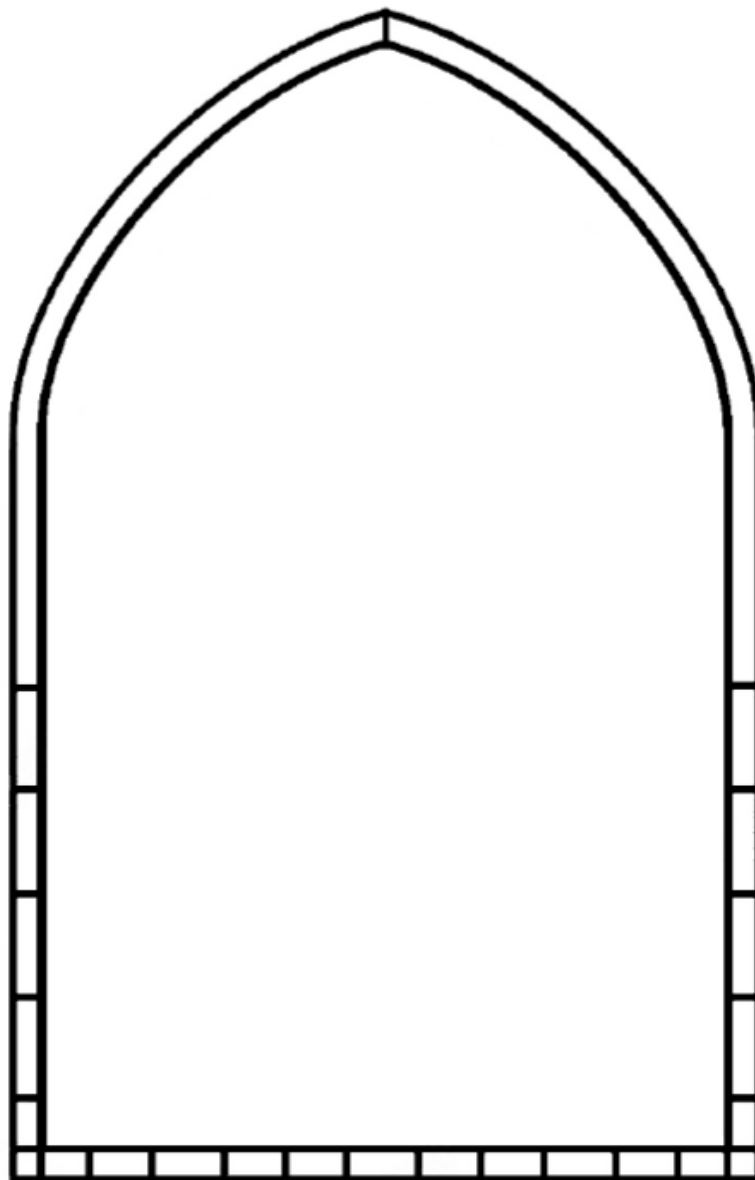
Kostel sv. Mořice

Farní kostel sv. Mořice patří k nejvýznamnějším stavbám období pozdní gotiky na Moravě. Halové je zaklenuté křížovou klenbou z poloviny 14. století, zatímco presbytář klenbou síťovou. K západnímu průčelí kostela jsou přistavěny dvě asymetrické hranolové U západní stěny kostela se nachází unikátní dvojité točité Skutečným klenotem je pozdně gotické z poloviny 15. století na hoře Olivetské. Po požáru v roce 1709 byl interiér barokizován. Z roku 1745 pocházejí mořické – největší ve střední Evropě a osmé největší v Evropě, které zhotovil mistr Michael Engler. Varhany mají 10 400 V letech 1869–1908 prošel kostel regotizací. Hlavní zdobí novogotická oltářní archa z poloviny 19. století.

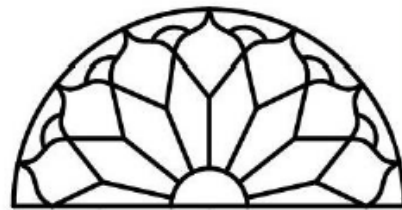
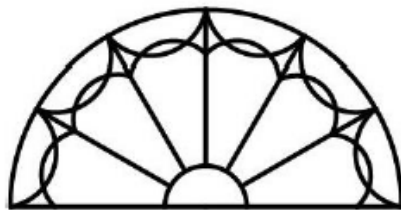
Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie

Pozdně gotický kostel Neposkvrněného početí Panny Marie byl vystavěn řádem františkánů v letech 1454-1468 a vysvěcen roku 1468 za přítomnosti uherského krále Matyáše Je pravděpodobné, že kostel stavěla městská stavební Přestože byl kostel Neposkvrněného početí Panny Marie postaven po polovině 15. století, trojlodí čtvercového centrálního je zaklenuto pouze jednoduchými křížovými klenbami. Zajímavá je střecha tvaru, stejně jako výzdoba interiéru s několika pozdně gotickými nástěnnými (například Panna Růžencová z roku 1500 v jižní lodi kostela).

3. Inspiruj se gotickými okny v kostelech a navrhni své gotické vitrážové okno:

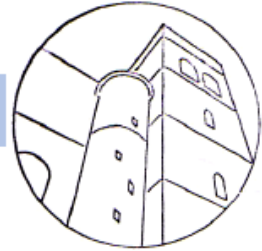
4. dokresli rozety podle osové souměrnosti:

5. Jsou tato tvrzení pravdivá? Správnou odpověď zakroužkuj:

1) Kostel sv. Mořice pochází z období rané gotiky.	ANO	NE
2) Dominantou kostela sv. Mořice jsou čtyři věže.	ANO	NE
3) Mořické varhany zhotovil mistr Michael Engler.	ANO	NE
4) Kostel NP Panny Marie byl vystavěn františkány.	ANO	NE
5) Kostel NP Panny Marie byl postaven po pol. 12. století.	ANO	NE
6) V kostele NP Panny Marie se nachází křížové klenby.	ANO	NE
7) Interiér kostela NP Panny Marie zdobí renesanční malby.	ANO	NE

6. Vyfotografuj zajímavou část kostela sv. Mořice
a pomocí kresby ji zjednoduš:

7. Nakresli iniciály svého jména s využitím zdobných prvků gotiky:

Příloha č. 3 Pracovní listy – Renesanční umění v Olomouci

Renesanční umění v Olomouci

Jméno a Příjmení:

1. Zakroužkuj znaky renesance:

obdélníková okna lomený oblouk sgrafita malá okna perspektiva
opěrný systém arkády rotundy římsy zámky vysoké stavby kupole

2. Pod obrázky napiš správné názvy:

Portál arkády kupole bosáž průčelí balustráda

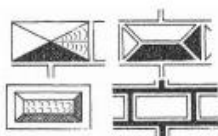
.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Po přečtení textu přiřaď správný název paláce:

Hauenschildův palác

Edelmannův palác

Tento renesanční palác stojí na Horním náměstí poblíž radnice. Byl vytvořen v letech 1572–1586 sjednocením dvou gotických domů pro významného měšťana a konšela. Tento dvoupatrový dům má bohatě zdobenou fasádu. Trojúhelníkové výseče nad oblouky zazděných lodžii zdobí vegetabilní ornament, pod okenními parapety jsou kamenné reliéfy s biblickými výjevy. Vstupní portál nese kromě rodinného znaku i symbolizované portréty majitele a jeho syna. Roku 1719 se palác stal majetkem města.

Palác je renesanční měšťanský dům stojící na Dolním náměstí v Olomouci. Palác má dvoukřídlovou dispozici se třemi patry. Budova je postavená na rohu Dolního náměstí a ulice Lafayetty, tou se táhne dlouhé uliční křídlo. Své dvorní křídlo má při hranici sousedního domu. Celý dům má půdorys lichoběžníku. Válcový arkýř s mytologickými výjevy umístěný na nároží budovy probíhá v 1. a 2. patře. Hlavní vjezdový portál je umístěn v průčelí. Arkýř nese reliéfní výzdobu ve dvou pásech, která ilustruje v šesti polích výjevy z Ovidiových Proměn.

4. Napiš správný název paláce:

5. Do vynechaných políček v textech doplň následující slova:

SOCHAŘSKOU HROBKA UKŘÍŽOVÁNÍ MŘÍŽÍ KNÍŽAT RENESANCE
FASÁDOU AKROTERIONY CTNOSTÍ RELIÉFY ZNAKEM SVATOSTÁNEK

Kaple sv. Stanislava

Kaple sv. Stanislava zbudována biskupem Stanislavem II. Pavlovským v letech 1582–1591 ukrývá rodinnou hrobku Pavlovských. Pyšní se bohatou štukovou, a malířskou výzdobou. Patří mezi několik významných centrálních staveb české Nádherný vstupní renesanční portál s ozdobnou bronzovou, jehož bohatá plastická výzdoba je tvořena reliéfní dekorací i figurálními motivy a nectností. Jde o norimberskou kovoliteckou práci z konce 16. století. V současnosti se kaple používá k uchování eucharistie, v kapli je umístěn také Vchod zdobí náhrobky dvou posledních Olomouckých údělných

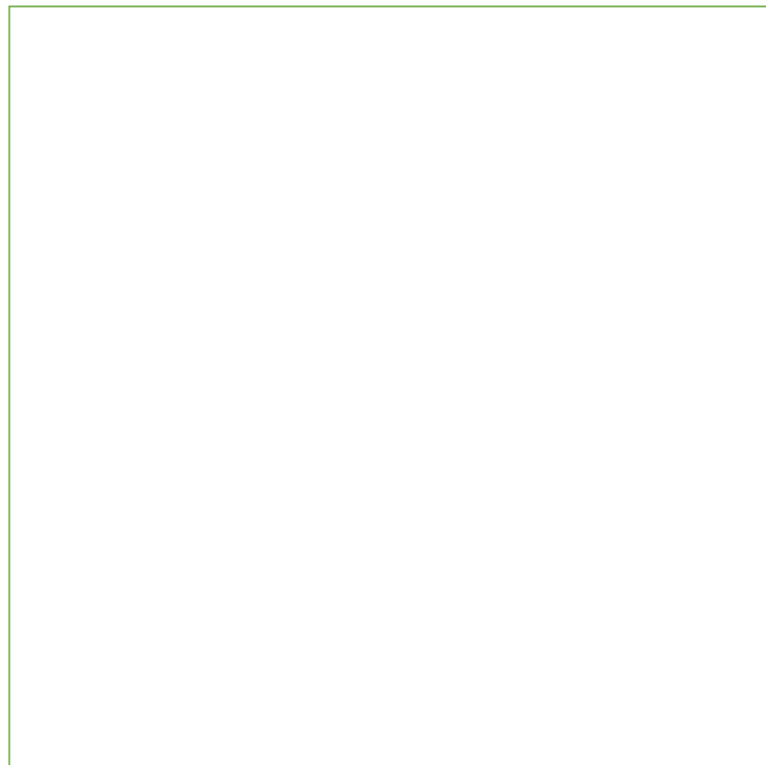
Edelmannova kaple

Edelmannova kaple je renesanční Václava Edelmana z Brosdorfu, která byla k severní straně chrámu přistavěna v roce 1572. Jedná se o drobnou stavbu obdélného půdorysu s kamenicky ztvárněnou členěnou arkádami na kvádrovém soklu. Zalamované kladí nese figurální Výzdoba kaple odkazuje k benátským manýristickým vzorům. Reliéfy na boční východní fasádě představují sv. Petra a Pavla, na nároží sv. Šebestiána, na čelní severní straně pak čtyři evangelisty na vystupujících deskách, mezi nimi výjevy a zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Uprostřed se nachází nápisová deska se jménem a donátora. V 80. letech 19. století prošla kaple úpravou z popudu tehdejšího probošta Emanuela Pöttinga. Při ní kaple získala nový pískovcový sokl, zastřešení s ozdobnými a dekorativní mříž se znakem rodu Pöttingů z Persingu.

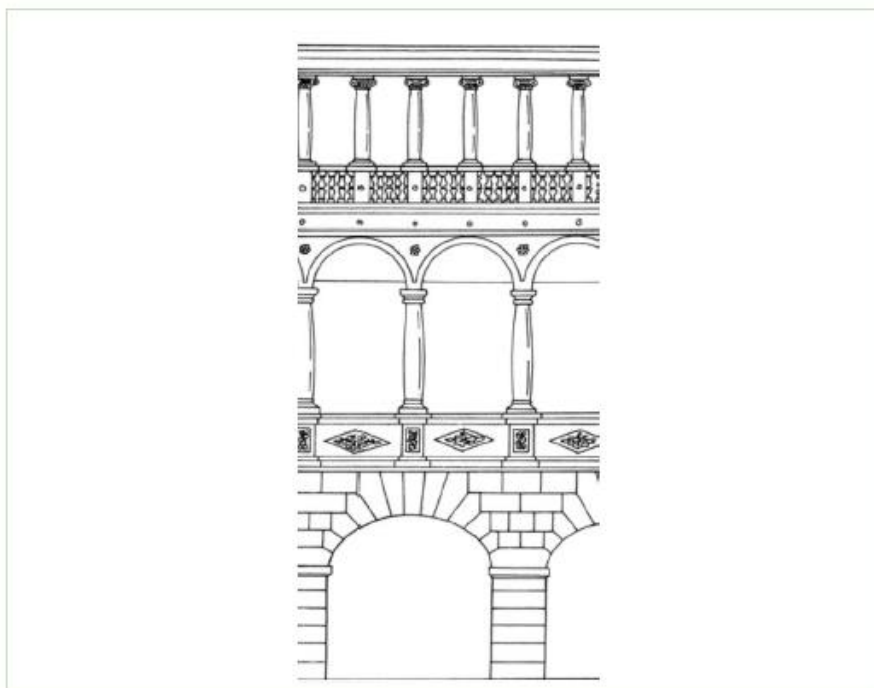
6. Co je typickým renesančním prvkem Petrášova paláce? Správnou odpověď zakroužkuj:

PILÍŘ BALUSTRÁDA ARKÁDY KUPOLE PORTÁL SLOUPY ŠTUKATURA

7. Součástí renesanční architektury jsou často erby. Navrhni svůj erb:

8. Dokresli obrázek:

9. Jsou tato tvrzení pravdivá? Správnou odpověď zakroužkuj:

1) Hauenschildův palác má arkýř s mytologickými výjevy.	ANO	NE
2) Na průčelí Edelmannova paláce je pamětní deska.	ANO	NE
3) Kaple sv. Stanislava má ozdobnou stříbrnou mříž.	ANO	NE
4) Mříž kaple sv. Stanislava pochází z konce 13. století.	ANO	NE
5) Edelmannův palác má bohatě zdobenou fasádu.	ANO	NE
6) Kaple sv. Stanislava se používá k uchování eucharistie.	ANO	NE
7) Na nádvoří Petrášova paláce jsou renesanční arkády.	ANO	NE

Příloha č. 4 Pracovní listy – Barokní umění v Olomouci

Barokní umění v Olomouci

Jméno a příjmení:

1. Vysvětli, co znamenají následující pojmy:

Freska: _____

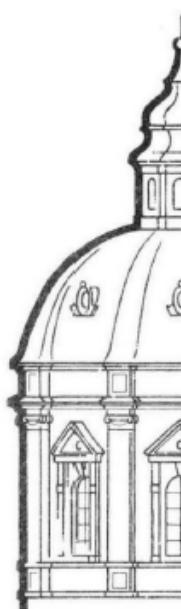
Nika: _____

Mozaika: _____

Štukatura: _____

Kopule: _____

2. Dokresli kopuli podle osové souměrnosti:

3. Do vynechaných políček v textech doplň následující slova:

NÁVRŠÍ BALKÓN NEMOCNICE KOPULÍ PRŮČELÍ KNIHOVNY
RANĚ VĚŽEMI KAPLEMI FRESKOU MALBA NOVOBAROKNÍ

Klášteří Hradisko

Klášteří Hradisko se nachází na skalnatém návrší nad levým břehem řeky Moravy, severovýchodně od historického centra města Olomouce. Je to čtyřkřídlá stavba obdélníkového půdorysu s nárožními Monumentální průčelí zdobí plastický architektonický dekor, portál se sloupy a V prvním patře se nachází slavnostní sál s monumentální nástropní na téma Zázračné nasycení od rakouského malíře Paula Trogera. Fresku obklopuje iluzivní architektury od Antonia Tassiho. Významná je také štuková a malířská výzdoba klenby klášteří V současnosti je klášter využíván jako vojenská

Kostel sv. Michala

Tento barokní kostel nacházející se na Michalském vznikl přestavbou původního gotického kostela. Do současné barokní podoby byl kostel přestavěn dle návrhu architekta Giovanniho Pietra Tencally. Trojice barokního kostela sv. Michala je jednou z výrazných dominant města Olomouce. Jednoduchá sálová stavba s postranními má bohatou sochařskou a malířskou výzdobu. kostela zdobí sochy Salvátora a Panny Marie od olomouckého sochaře Ondřeje Zahnera. V letech 1892–1898 prošel kostel obnovou.

4. Inspiruj se sochami od G. A. Heinze ve vestibulu Klášterního Hradiska a nakresli jednu ze čtyř soch dle své fantazie (jaro, léto, podzim nebo zima):

5. V osmisměrci najdi následující pojmy a se zbylých písmen sestav tajenku:

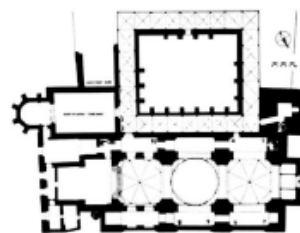
Akant, alegorie, architekt, balustráda, ctnost, elipsa, freska, kašna, klášter, kopule, kostel, kůr, monumentálnost, mozaika, mramor, neřest, nika, Olomouc, portál, římsa, štít, štukatura, velkolepost, zámek, zlato.

M	O	N	U	M	E	N	T	Á	L	N	O	S	T	
N	Ř	F	K	Z	L	A	T	O	O	S	B	T	T	
E	I	Í	R	E	I	Š	L	L	S	V	A	.	S	
I	M	K	M	E	P	T	K	O	P	U	L	E	O	
R	I	C	H	A	S	S	U	A	M	T	L	U	R	P
O	K	A	Š	N	A	K	A	O	K	T	S	E	E	
G	Z	Á	M	E	K	A	A	U	E	S	T	T	L	
E	A	K	A	N	T	T	Š	C	T	E	R	Š	O	
L	E	T	S	O	K	U	T	K	I	Ř	Á	Á	K	
A	M	R	A	M	O	R	Í	Ů	C	H	E	D	L	L
T	S	O	N	T	C	A	T	R	R	N	A	K	E	
L	Á	T	R	O	P	A	K	I	A	Z	O	M	V	

Tajenka: _____

**6. Prohlédni si půdorys kostela sv. Michala na obrázku.
Navrhni svůj půdorys a název kostela:**

Název kostela: _____

7. Jsou tato tvrzení pravdivá? Správnou odpověď zakroužkuj:

1) V Klášterním Hradisku sídlí vojenská nemocnice.	ANO	NE
2) V přízemí Hradiska se nachází slavnostní sál.	ANO	NE
3) Autorem fresky Zázrační nasycení je Paul Troger.	ANO	NE
4) Kostel sv. Michala má tři kopule.	ANO	NE
5) Průčelí kostela sv. Michala zdobí dvě sochy.	ANO	NE
6) Architektem barokního kostela sv. Michala je G.P. Tencalla.	ANO	NE
7) Koncem 19.stol. prošel kostel sv. Michala gotickou úpravou.	ANO	NE